

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Fakulta pedagogická
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Předškolní dítě a jeho životní realita

Vypracoval: Hana Švíková
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2013

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana ŠVÍKOVÁ**
Osobní číslo: **P10898**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Název tématu: **Předškolní dítě a jeho životní realita**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Život předškolních dětí se proměňuje v souvislosti s proměnami životního stylu celé společnosti. Společnost medializovaná, zaměřená na výkon a informace, klade na dítě jiné požadavky než kladla společnost na jejich rodiče. Zjistit, je-li toto tvrzení pravdivé a nahlédnout do světa současných předškolních dětí bude záměrem této bakalářské práce.

V teoretické části popíše studentka na základě studia odborné literatury charakteristické zvláštnosti dítěte předškolního věku s akcentem na jeho sociální vývoj.

V praktické části se zaměří na svět předškolního dítěte, jeho zájmy, potřeby a přání a na očekávání, která ke svému dítěti vztahují jeho rodiče.

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah pracovní zprávy: 40 - 50 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

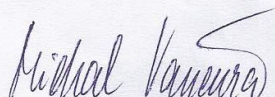
Seznam odborné literatury:

- Helus Zdeněk, Dítě v osobnostním pojetí, Praha, Portál 2005
Herman Marek, Najděte si svého maršana, Olomouc, Hanex 2008
Kopřiva P., Nováčková J., Nevolová D., Kopřivová T., Respektovat a být respektován, Kroměříž, Spirála 2008
Koukolník F., Drtinová J., Vzpoura deprivantů, Praha, Galen 2008
Langmeier J., Krejčířová D., Vývojová psychologie, Praha, Grada 2006
Matějček Zdeněk, Co, kdy a jak ve výchově dětí, Praha, Portál 1999
Matějček Zdeněk, Co děti nejvíce potřebují, Praha, Portál 1994
Svobodová Eva, Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání, Praha, Raabe 2007
Vágnerová Marie, Vývojová psychologie 1, Praha, Karolinum 2005

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Eva Svobodová
Katedra pedagogiky a psychologie

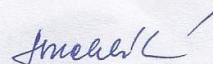
Datum zadání bakalářské práce: 10. dubna 2012

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2013

Mgr. Michal Vančura, Ph.D.
děkan

prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 10. dubna 2012

ABSTRAKT

Předmětem této bakalářské práce bylo zaměřit se na svět předškolního dítěte, jeho zájmy, potřeby a přání a na očekávání, která ke svému dítěti vztahují jeho rodiče.

V teoretické části je popsán charakteristický vývoj dětí předškolního věku, jeho zvláštnosti a možné vlivy, které na vývoj mohou působit.

V praktické části jsou uvedeny výsledky výzkumu zaměřeného na požadavky, které mají rodiče na své děti, o vztahu mezi dětmi a rodiči a o tom, co rodiče od svých dětí očekávají. Dotazník pro děti se týkal jejich zájmů, přání a potřeb.

Z rozhovorů vedených s dětmi vyplynulo, že děti mají dostatek (někdy až nadměru) hraček a dalšího materiálního zabezpečení, zároveň si ale přejí vykonávat různé činnosti, při kterých by trávily čas se svými rodiči. Pro dnešní děti je složitější zachovat si blízký vztah se svými rodiči, protože jsou na ně kladeny jiné nároky, než byly kladeny na jejich rodiče. Současné děti jsou ovlivněny médii, působí ze všech stran - televize, reklama, internet, mobilní telefony. Není možné před tímto trendem utéci. Děti by neobstály mezi svými vrstevníky, ani ve škole, společnosti. Zaostávaly by v informacích a schopnostech těchto médií využívat ve svůj prospěch. Záleží na rodičích, a je to pro ně nelehký úkol, jak budou kontakt s médii u dětí řídit tak, aby děti neztrácely kontakt s novými objevy a zároveň aby se jim nevytrácel kontakt s reálným světem, jeho problémy a radostmi.

Zájem o dítě ze strany rodičů je pro vývoj dítěte v raném věku nepostradatelný a mateřská škola ho nemůže nahradit. Může ale napomoci vztahů dětí a rodičů tím, že dá podnět ke společným činnostem (domácí projekty pro děti atd.), zde je ovšem důležitý aktivní přístup ze strany rodičů.

Klíčová slova:

předškolní dítě, přání a potřeby dětí, medializace společnosti

ABSTRACT

The subject of this bachelor thesis was focusing on the world of the preschool child, his personal interests, needs and wishes and what parents do expect from their child.

In the literary section the characteristic development of the preschool children is described as same as its strangenesses and possible impacts which can influence the development.

In the experimental section there are results of interviews with both parents and children. They are focused on expectations of parents, about relationship between parents and children, about children interests, wishes and needs.

The interviews with kids showed that children have enough (sometimes excess) of toys and other materials, at the same time they wish to do activities with their parents. It is difficult for children to have a close relationship with their parents because they are supposed to handle other skills than their parents had to. Today's children are affected by media – television, advertisement, internet, mobile phones. It is impossible for children to avoid these influences. They would be outsiders among children of the same age, in school, in a society. They would not be able to get information from media and use them. It depends on parents and it is an uphill struggle for them to manage a contact of children with media not children lose contact with new knowledge and not to lose a contact with a real world, its problems and joy.

A childcare by parents is indispensable for the development of children and it can not be replaced by kindergarten. But a kindergarten can help a relationship between child and parent by making a motion to common actions (home projects for kids etc.), the active access of parents to these access is necessary.

Key words:

preschool child, wishes and needs of children, media and society

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat paní Mgr. Evě Svobodové za všestrannou pomoc při tvorbě této bakalářské práce, za cenné rady a praktické připomínky.

OBSAH

1	ÚVOD	10
2	SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY.....	12
2.1	Vývoj dítěte	12
2.1.1	Prenatální období	12
2.1.2	Novorozenecké období.....	13
2.1.3	Kojenecké období	14
2.1.4	Batolectí období.....	16
2.1.5	Předškolní období	19
2.2	Teorie psychického vývoje.....	20
2.2.1	Freudova psychoanalýza	20
2.2.2	F. H. Erikson – psychosociální vývoj	21
2.2.3	Piaget: Teorie kognitivního vývoje.....	22
2.3	Vztah matka a dítě	22
2.3.1	Vztahy mezi dítětem a matkou a vytváření identity dítěte podle Margaret Mahlerové, (Mahlerová, 1975 in Vagnerová, 2005).....	22
2.3.2	M. D. Ainsworthová a různé typy připoutání (Helus, 2009).....	23
2.4	Výchovné styly	24
2.4.1	Styl autoritativní	24
2.4.2	Styl liberální	24
2.4.3	Styl demokratický	24
2.4.4	Nevhodné výchovné styly (Langmeier, Krejčířová, 2006).....	24
2.5	Temperamentové typy.....	25
2.5.1	Snadno vychovatelné dítě.....	25
2.5.2	Obtížné vychovatelné dítě	26
2.5.3	Pomalu se přizpůsobující dítě.....	26
2.6	Dítě a média.....	26
2.7	Dítě a pohyb.....	27
2.8	Dítě a nákupy.....	28

3	PRAKTICKÁ ČÁST, VÝSLEDKY PRÁCE	29
3.1	Použité metody průzkumu	29
3.1.1	Místo průzkumu	29
3.1.2	Anketa pro rodiče	29
3.1.3	Rozhovor s dětmi	42
4	DISKUSE.....	55
5	ZÁVĚR.....	57
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
7	PŘÍLOHY	60

1 ÚVOD

Mít potomky je přirozenou potřebou pro každého živého tvora, ať už se jedná o zvířata či lidi. Tato potřeba se v lidské společnosti vyvíjí a ovlivňuje ji nejen společenská situace, ale i zažité zvyky, tradice, myšlení společnosti, finanční situace a další faktory.

Pomalu se upouští od tradičního zažitého modelu rodiny, s uvolněním společenských konvencí padlo pravidlo, že pokud spolu lidé čekají potomka, musí následovat svatba. V dnešní době spolu žije velké množství neoddaných párů, ať už bezdětných nebo se společnými potomky, nejsou již nuceni pod hrozbou společenského stigmatu k uzavření manželství.

Věk prvorodiček se postupem času, zejména ve vyspělé společnosti, neustále zvyšuje. Na ženy jsou kladeny vysoké nároky, děti odkládají kvůli studiu, kariéře i finanční situaci. Ačkoliv to s sebou přináší i výhody v podobě lepšího finančního i sociálního zajištění budoucích potomků, nelze se vyhnout mnohým negativům. Nejsou žádnou výjimkou matky, které mají děti kolem čtyřicátého roku života, což ovšem může vést ke komplikacím v těhotenství a při porodu a k vrozeným vadám dětí, celkově i k problémům s otěhotněním.

U starších rodičů ovšem nastává i problém s výchovou dětí, protože je pro ně těžší vzdát se svého dosavadního způsobu života, musí výrazně omezit své koníčky či se některých úplně vzdát. Zvládat aktivní život svých potomků je pro ně složitější než pro mladší rodiče, východisko se potom snaží hledat v přenechání některých rodičovských povinností svým rodičům či jiným blízkým.

Nejvýraznějším příkladem rodičovství v pozdějším věku jsou známé a populární osobnosti – herci a politici. Ti si ale často berou k dětem chůvu, což jim umožní vrátit se zpátky ke svému zaměstnání; toto řešení je však pro běžné rodiny finančně nedostupné.

I dětem přináší starší rodiče někdy komplikace v životě. Děti vnímají zdravotní stav rodičů, mají o ně strach, dělají si výčitky, že vlastním chováním zapříčiňují jejich problémy a nemoci.

Někteří rodiče požadují od dětí to, co se jim samotným v životě nepodařilo. Mají na ně nadměrné nároky a děti přetěžují. Když dítě nemůže rodičům vyhovět, cítí se provinile, vyčítá si, že selhalo a nenaplnilo očekávání rodičů. Může to končit útekem dítěte k partě, drogám, útekem z domova či v krajním případě sebevraždou.

Protikladem je přílišná volnost, kdy rodiče nevyžadují od dítěte dodržování dohodnutých pravidel a plnění úkolů nebo tato pravidla ani nastavena nemají. Rodiče dětem důvěřují, omlouvají jejich nedostatky nebo o nedostacích raději nechtějí vědět.

Tato bakalářská práce má ověřit, zda je pravdivé tvrzení, že naše společnost se orientuje hlavně na výkon. Dále se zabývá tím, kolik času děti s rodiči tráví, jakými činnostmi je jejich společný čas vyplněn.

2 SOUČASNÝ STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

2.1 Vývoj dítěte

2.1.1 Prenatální období

Prenatální období je období, ve kterém začíná život člověka. Toto období trvá 9 měsíců, začíná oplodněním a končí porodem. Prenatální období se rozděluje na tři části. (Vágnerová, 2005)

První část prenatálního období

První část trvá asi tři týdny, začíná oplodněním a pokračuje do vytvoření embrya. (Vágnerová, 2005)

Druhá část prenatálního období

Druhá část prenatálního období se nazývá embryonální. Začíná čtvrtý týden a končí týdnem dvanáctým. V tom to období se vytváří základy všech hlavních orgánů a jejich diferenciaci a embryo je velmi citlivé na rušivé vlivy. Může dojít ke vzniku vývojových vad. (Vágnerová, 2005)

Třetí část prenatálního období

Třetí část je období fetální a trvá od dvanáctého týdne do narození. Ve fetálním období se dokončuje vývoj orgánů a orgány začínají fungovat. (Vágnerová, 2005)

Plod se velice brzy připravuje na to, co bude potřebovat po narození. Pohybuje končetinami, hlavičkou, otvírá ústa. Reaguje na změnu polohy, na podněty zvukové, na tlak. Plod reaguje i na nepříjemné podněty – na hluk, na nedostatek kyslíku (matka je v nevhodném prostředí), omezení pohybu. Brání se zvýšenou pohybovou aktivitou. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Ve fetálním období je plod schopný učení. Poznává hlas matky, rozlišuje ho od jiných zvuků. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Chování plodu je pro každý plod individuální, je projevem jeho temperamentu (množství, intenzita pohybů). (Vágnerová, 2005) Je ovlivněno také matkou, jejím vnitřním prostředím, na který má vliv její životospráva, životní styl, vztah k plodu. Pro

správný vývoj plodu je důležitý kladný emoční vztah k dítěti, vnímání jeho existence, sluchové podněty a dotečky. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

2.1.2 Novorozenecké období

Novorozenecké období začíná porodem. Přírozeně porod probíhá ve 38. až 42. týdnu těhotenství. Dítě se odděluje od těla matky a jeho organismus začíná pracovat samostatně. Přechod do nového prostředí představuje pro organismus velkou zátěž – chlad, světlo, hluk, hmotnost těla. Dítě musí samo jíst, vyměšovat a dýchat. (Vágnerová, 2005)

Novorozenecké období trvá jeden měsíc. Novorozenec má nepodmíněné reflexy – hledací, sací, polykací, vyměšovací, obranné a úchopové. Dítě začíná rozvíjet i své smysly. Rozvíjí se zrakové vnímání, které je zpočátku omezené. Novorozenec má rozvinuté i sluchové vnímání, dokáže rozlišit vyšší tóny ženského hlasu, poznává hlas své matky. Dalším rozvinutými smysly jsou hmat, čich a chuť. Matku dokáže dítě poznat také podle čichu. Novorozence uklidňují dotečky, má rád teplo.

Motorická stránka je ještě nevyzrálá, pohyby jsou omezené, dítě neudrží hlavičku vzpřímenou, úchop je nedokonalý, pěstičky má většinou zatáté. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Učení novorozence

Novorozence je schopen učit se, vyhledává ve svém okolí různé podněty, situace, ty se snaží správně řešit. Je schopen jednoduchého myšlení. Záhy zjišťuje souvislost mezi svou činností a jejími následky. Nepříjemným situacím se novorozenec vyhýbá, příjemné opakuje. Tyto poznatky si novorozenec uchovává přibližně dvacet čtyři hodin. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Prosociálnost novorozenců

Novorozenci reagují na lidský hlas jinak než na ostatní zvuky. Rádi pozorují lidský obličej, lidský prst uchopí silněji než například tyčku. Je mu příjemný dotyk lidské kůže. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Když novorozenec slyší pláč a křik jiného dítěte, také se rozpláče. Dítě dokáže napodobovat mimické výrazy – úsměv, mrkání, otvírání úst, vyplazování jazyka.

Do novorozeneckého období spadají i počátky utváření vlastního já. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

2.1.3 Kojenecké období

Kojenecké období trvá od jednoho měsíce do jednoho roku. V tomto období dochází k rychlému vývoji hrubé a jemné motoriky, k rychlému psychickému vývoji. Dítě je otevřené okolnímu světu, přijímá různé podněty, které vyvolávají příjemné nebo nepříjemné prožitky. Příjemné prožitky posilují u dítěte zvědavost, a proto by měly převažovat. (Vágnerová, 2005)

Dítě si utváří kladný vztah ke světu a je schopno jej obnovovat i po prožitém negativním zážitku, pokud nenastává příliš často nebo pokud není příliš dlouhý.

Významné je v tomto období uspokojení biologických potřeb. Podle Freuda se vyznačuje orální aktivitou – sáním a kousáním. Tato aktivita souvisí s jídlem, ale i s další činností dítěte. Dítě vše nové strká do úst, kterými předměty zkoumá.

Je důležité, aby dítě mělo dostatek podnětů, dítě podněty přijímá a zpracovává, získává zkušenosti. Dítě podněty zpracovává podle své vývojové úrovně a dále se rozvíjí. (Vágnerová, 2005)

Další potřebou, která musí být uspokojena, je potřeba jistoty a bezpečí.

Množství podnětů musí být přiměřené, aby nenarušovaly rozvoj dítěte. Pokud má dítě podnětů nedostatek, zaostává, vývoj se zastavuje. Pokud má dítě podnětů nadbytek, je přetěžováno, odmítá další podněty, je unaveno. Dítě uspokojují podněty odpovídající jeho vývojovému stupni. Pro získávání dalších zkušeností jsou významné samozřejmě nové podněty. (Vágnerová, 2005)

Učení v kojeneckém období

Učení je spojeno se zráním centrální nervové soustavy. Dítě se seznamuje s konkrétními předměty, manipuluje s nimi, vnímá je. (Vágnerová, 2005)

Pro rozvoj poznávání je důležité zrakové vnímání. Zrakové vnímání se postupně zdokonaluje, zvětšuje se zorné pole, dítě rozeznává barvy. Postupně kojenec začíná sledovat pohyby předmětů, vnímá prostor. (Vágnerová, 2005)

Rychle se rozvíjí motorické dovednosti. Od 3. měsíce dítě ovládá pohyb hlavičkou, od 6. měsíce dítě sedí, v devíti měsících leze a kolem dvanáctého měsíce začíná chodit. Tím se dítěti otevírají další možnosti zkoumání okolí a seznamování s novými předměty. Dítě poznává předměty ústy, pak rukou – hmatem. Když dítě nějaká činnost zaujme, několikrát ji opakuje. (Vágnerová, 2005)

V kojeneckém období využívá dítě hlavně krátkodobé paměti – dokáže uchovat vzpomínky dny až týdny. Děti nejsou schopné vyjádřit své vzpomínky, protože části

mozku jsou málo zralé. Od šestého měsíce si kojenec uchovává vzpomínky a může je vyjádřit. Jde o vzpomínky o okolí a o sobě. Kojenci se učí i napodobováním. Brzy dokáží opakovat to, co viděli u někoho jiného. (Vágnerová, 2005)

Sluchové vnímání a základy řeči

Sluchové vnímání funguje od narození, děti dávají přednost vysokým tónům a též upřednostňují lidský hlas před jinými zvuky.

Děti mají vrozenou schopnost vnímat a osvojit si řeč. Musí ale být v prostředí, kde má možnost slyšet mluvenou řeč, naučit se zvuky rozlišovat a zapamatovat si je. (Vágnerová, 2005)

Mezi osmým a desátým měsícem děti začínají rozumět řeči.

Předřečová fáze – postupný rozvoj až ke srozumitelným slovům

- I. Křik – děti vyjadřují své potřeby, nejdříve reflexní křik, později diferencovaný – spokojenost, nespokojenost
- II. Broukání – asi od třetího měsíce; zpočátku je také reflexní, později experimenty s hlasem
- III. Žvatlání – děti začínají žvatlat od šestého měsíce, kombinují souhlásky a samohlásky; od sedmého měsíce se žvatlání mění, a začíná se podobat lidské řeči
- IV. První slova – obvykle děti začínají říkat v jednom roce, ale toto je u každého dítěte velice individuální (Vágnerová, 2005)

Emoční vývoj

Děti mají vrozenou schopnost emočních reakcí. Vyjadřují libost a nelibost. V šestém měsíci se u dětí objevuje schopnost projevovat strach a úzkost. Pro malé děti jsou emoční projevy důležitým způsobem komunikace. Vyjadřují své vlastní emoce, ale vnímají i emoce druhých lidí. (Vágnerová, 2005)

Socializace

Dítě je v prvním roce života odkázáno při uspokojování všech svých potřeb na dospělého člověka.

V prvních měsících života se pozornost zaměřuje jen jedním směrem. Většinou jde o dyadické interakce. Dítě nedokáže svou pozornost rozdělit mezi matku nebo toho, kdo s ním komunikuje, a předměty v okolí. Kolem devátého měsíce života dochází

k posunu, dítě je schopné triadických interakcí, tedy rozdělení pozornosti mezi matku (příp. jiného komunikačního partnera) a okolí. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Sdílená pozornost je velice významná. Dítě ví, že ostatní lidé vnímají stejné věci jako ono. Poznává, že je možné s druhými lidmi komunikovat o společných zážitcích. (Langmeier, Krejčířová, 2006) Sdílená pozornost je základem pro rozvoj řeči, užívání předmětů, udržování pozornosti, zaměření pozornosti na věci a jevy důležité pro určitou společnost.

V nebezpečném prostředí dochází k sociálnímu odkazování. Dítě nejdříve čeká na reakci matky. Když je matka nejistá, dítě se drží u ní, když matka dítě povzbudí, dítě začíná prostředí prozkoumávat. (Langmeier, Krejčířová, 2006) V kojeneckém období je pro zdravý vývoj dítěte důležitý pocit bezpečí a péče matky nebo známých osob.

Vývoj vztahu k sobě pokračuje dál z novorozeneckého období. (Langmeier, Krejčířová, 2006) Dítě si uvědomuje vlastní tělo, a to co dělá. Uvědomuje si reakce ostatních lidí na své jednání a hodnocení svých výkonů. (Vágnerová, 2005)

2.1.4 Batolecí období

Batolecí období trvá od jednoho roku asi do tří let. Batole už není tak bezmocné jako novorozenec. Umí chodit, začíná komunikovat a osvojovat si první dovednosti charakteristické pro lidi. Freud označil batolecí období jako anální fázi. Důraz kladl na ovládání svěračů. (Vágnerová, 2005)

Vývoj motorických dovedností

Dítě se začíná samo pohybovat po prostoru, leze a pokouší se o první kroky, které jsou zpočátku nejisté. Od patnáctého měsíce je chůze jistější a dítě se začíná pokoušet o běh. Ve dvou letech už dítě umí běhat. Chůze po schodech je pro dítě obtížná. Nejdříve začne dítě chodit do schodů jednou nohou napřed, pak střídá obě, chůze ze schodů je těžší. Děti začínají i poskakovat, postupně zvládají jízdu na tříkolce. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Dítě se zdokonaluje v jemné motorice. Chytá a pouští předměty, manipuluje s nimi. Staví kostky, navléká větší korálky. Dítě začíná také čmárat, později se snaží napodobit nakreslenou čáru. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Vývoj řeči

V prvním roce dokáže dítě splnit jednoduchý úkol – „udělej papa“. Rozumí pojmenování známých předmětů – hodiny, boty, knížka. Dítě začíná vyslovovat první slůvka a koncem prvního roku se připravuje na lidský dialog, kdy se střídá mluvící a naslouchající. Zná též intonaci lidské řeči. Dítě začíná říkat krátké věty a rozšiřuje si aktivní slovní zásobu. Děti se v začátku řeči a užívání aktivní slovní zásoby liší. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Druhý rok je věk prvních otázek „Co to je?“. Dítě si uvědomuje význam slov, dochází k rychlému rozvoji myšlení. Ve třech letech se objevuje další typ otázek – „Proč?“. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Kognitivní vývoj

V tomto období je dítě velice aktivní. Experimentuje s předměty, hledá nové možnosti využití, dělá pokusy se známými věcmi, užívá je v nových situacích. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Dítě napodobuje situaci, kterou už někde vidělo. S nástupem užívání slov a řeči dostává myšlení vyšší úroveň. To, co dítě dělá se skutečnými věcmi, si teď už může i představovat. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Emoční vývoj

V batolecím období se u dětí dále rozvíjí sebeuvědomování. Dítě se začíná prosazovat, rozvíjí se silné emoční reakce, hněv a vztek, když dítě není s něčím spokojeno – období vzdoru. V tomto období se projevují i pocity studu a lítosti při nesplnění požadavku, a pýchy, když se dítěti něco povede. Dítě prožívá silné kladné i záporné emoce. Děti také dokáží částečně poznat emoce druhých lidí. (Vágnerová, 2005)

Socializace

První socializační zkušenosti dítě získává v rodině, dítě se seznamuje s různými rolemi, role rodičů, dětí, sourozenců, babičky, dědečka, a také se vztahy mezi těmito rolemi. Vztahy, s nimiž se dítě seznamuje, probíhají v prostředí domova. Toto prostředí je pro dítě důvěrné, dítě se zde cítí bezpečně. S přibývajícím věkem dítě dále rozšiřuje prostor, ve kterém se pohybuje. Získává zkušenosti s dalšími dospělými lidmi a svými vrstevníky. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Dítě zastává roli dítěte, sourozence a generovou roli. Důležitým bodem pro socializační rozvoj je v tomto období odpoutávání od matky. Dítě se vzdaluje od matky na delší dobu a delší vzdálenost a má zachovanou možnost se kdykoliv podle potřeby vrátit. Pokud má dítě dobrou citovou vazbu, může dojít k odpoutávání, pokud dítě citovou vazbu nemá, volí si k uspokojení neživé předměty. (Mahlerová, 1975 in Vágnerová, 2005)

Otec má jiný styl chování k dítěti než matka, dává dítěti jiné podněty. Přednost mají tělesné činnosti a společenské hry, vede děti k výkonu, řádu. Chovají se jinak k dcerám, jinak k synům a mají na ně rozdílné požadavky. Pro děti je vhodnější možnost citového vztahu s oběma rodiči. (Vágnerová, 2005)

Další sociální zkušenost získávají batolata ze vztahu se sourozenci. Při narození sourozence může mít dítě pocit nedostatku lásky, odsunutí z první pozice, bezmocnosti. Dítě se snaží chovat jako malý sourozenec, aby k němu byla obrácena pozornost, nebo se chová jako rodiče, snaží se sourozence ovládat, chová se nadřazeně. Ke staršímu sourozenci se batole chová podobně jako k dospělým – napodobuje ho, zajímá se o jeho soukromí. (Vágnerová, 2005)

Sociální učení

Dítě pozoruje svět kolem sebe, lidi a to, co lidé dělají. Některé činnosti se dětem líbí a snaží se je opakovat, napodobovat – učení nápodobou. Dítě si vybírá podle atraktivity, podle toho, co je pro ně zajímavé. Dítě se snaží napodobovat i chování lidí pro něj významných, většinou rodičů. (Vágnerová, 2005)

Dítě v tomto věku může napodobovat i chování nevhodné. Tímto se snaží na sebe upoutat pozornost. To, co se dítě nápodobou naučí, nemusí použít hned, ale až po nějakém čase při vhodných podmínkách. (Vágnerová, 2005)

Sebepojetí batolete

Kolem druhého roku začíná dítě při mluvení o sobě užívat slovo já. Dítě chce dělat věci samo, chápe, že to, co udělalo, je jeho dílo. Dostavuje se i vzdor, který je součástí snahy dítěte o samostatnost. Pozornost dítěte by měla být od situace, kdy dojde k projevům vzdoru, odvedena k jiné činnosti. (Vágnerová, 2005)

2.1.5 Předškolní období

Předškolní období trvá od tří let do šesti až sedmi let, končí nástupem dítěte do základní školy.

Předškolní období je charakteristické rozvojem poznávání světa, fantazijním zpracováním nových poznatků, intuitivním uvažováním a pokračujícím egocentrismem. Dítě potřebuje vytvářet stále něco nového, zvládat nové věci. Dítě se učí spolupracovat, prosazovat a chovat se sociálně. (Vágnerová, 2005)

Motorické dovednosti a řeč

Všechno, co se dítě v batolecím období naučilo, se v tomto období zdokonaluje, zlepšuje, upevňuje. Dítě potřebuje jen malou pomoc, je jistější. Zdokonalují se i pohyby ruky a jemná motorika. Dítě ovládá tužku a začíná kreslit, postupně se kresba zdokonaluje a v pěti letech dítě kreslí to, co si představuje. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

V předškolním období se zdokonaluje i řeč. Dítě začíná správně vyslovovat hlásky a koncem období vyslovuje správně téměř všechny. Dítě se zdokonaluje i ve vytváření vět a souvětí a dokáže se naučit krátké básničky a zpívat písničky. V tomto období si dítě rychle osvojuje poznatky v okolním světě, učí se barvy, počítání, gramatiku a je schopné plnit úkoly podle slovní instrukce. Ke konci předškolního období si dítě vyhledává nové kamarády a činnosti mimo domov a rádo pomáhá doma i v mateřské škole. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Kognitivní vývoj

Dítě postupně přechází z předpojmového období do období názorového, ale i toto období je stále ještě spojováno s činností dítěte. Dítě myslí magicky, mění skutečnost podle přání, polidšťuje věci. Dítě ale umí rozlišit fantazii od reality, ví, co to znamená „jenom jako“. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Socializace

U dítěte se rozvíjejí emoční vztahy ke svému okolí. Dítě přijímá normy, které mu představuje společnost. Začíná respektovat vymezené hranice. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Dítě se pohybuje v prostředí rodiny, domova, kde vytváří pravidla rodiče a další členové rodiny. Dále se pohybuje mezi vrstevníky, kde může zažít vztahy rovnocenné a

dítě může spolupracovat, vytvářet kamarádské vztahy, může se seberealizovat, rozvíjet hru. (Vágnerová, 2005)

Dítě v předškolním věku vstupuje do mateřské školy, dochází k odloučení od rodiny, dítě se osamostatňuje, učí se přizpůsobit novému prostředí. S tím souvisí zvyšující se tlak na dítě ze strany rodičů a vrstevníků. (Vágnerová, 2005)

Socializace je důležitá pro vývoj vlastního sebepojetí. Dítě začíná rozumět vlastním pocitům, vnímat emoce druhých lidí a vcítit se do nich. Důležitá je odezva rodičů na pocity dítěte a emoční vyladění rodičů a dítěte. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Děti v tomto období umí odhadnout reakci na určitou situaci. Schopnost dětí vcítit se do druhého člověka souvisí se sociálními zkušenostmi s ostatními lidmi. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

U předškolních dětí začíná převažovat společná hra, pak hra kooperativní. Děti spolupracují, domlouvají se, rozdělují si úkoly, role. Některé děti zastávají raději vedoucí roli, jiné se nechávají vést. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

U dětí se objevuje soupeření i prosociální chování. Děti se při hře učí řešit spory, spolupracovat, domluvit se, podřídít se druhým, být ohleduplné a empatické. V předškolním věku je hra hlavní náplní života dítěte. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

2.2 Teorie psychického vývoje

Teorie psychického vývoje není jedna, ale je jich více. Psychický vývoj je vykládán různými způsoby, podle různých hledisek. Každý autor chápal psychický vývoj jinak, zaměřoval se na jiné oblasti, i když vycházely ze stejného základu. (Vágnerová, 2005)

2.2.1 Freudova psychoanalýza

Základem Freudovy psychoanalýzy je myšlenka, že v každém období dosahuje dítě slasti ve spojení s určitou částí těla.

Orální stádium (První rok života dítěte)

V tomto období je dítě uspokojováno stimulací orální dutiny – sáním, strkáním předmětů a rukou do úst. Dětem začínají růst zuby, matky přestávají kojít a může docházet k nedostatečnému uspokojení.

Anální stádium (2. – 3. rok života dítěte)

Děti jsou uspokojovány při dráždění anální oblasti, při vyměšování, ovládání svěračů. Děti se učí udržovat čistotu. Tato schopnost přináší dětem uspokojení a radost ze splnění toho, co je od nich očekáváno, za co jsou chváleny.

Falické stádium (4. – 5. rok života dítěte)

Děti se zajímají o své tělo, o geniálně i tělo opačného pohlaví. Manipulace s genitáliemi přináší dětem uspokojení. U dětí se projevuje „Oidipovský/Elektřin komplex“, kdy se dítě upíná k rodiči opačného pohlaví, rodič stejného pohlaví je pro něho rivalem. Řešením je ztotožnění s rodičem stejného pohlaví a uklidnění.

Stadium latence (6. rok života dítěte)

V období nástupu do školy se děti částečně přestávají zajímat o sexuální podněty a tento zájem nahrazují zájmem o úspěchy ve škole, zájmem o vztahy s kamarády, o vytváření sociálních rolí. (Vágnerová, 2005) (Freud)

2.2.2 F. H. Erikson – psychosociální vývoj

Erikson rozděluje vývoj osobnosti do osmi stádií. V každém stádiu jedinec řeší psychosociální problém. Při úspěšném vyřešení může dítě postoupit do dalšího stádia, pokud nedojde k úspěšnému vyřešení problému, vývoj jedince se opoždí nebo je ohrožen.

Důvěra proti nedůvěře (první rok života dítěte)

V prvním roce získává dítě důvěru ve svět, vytváří se vztah s matkou. Od tohoto vztahu se odvíjí další socializace dítěte.

Autonomie proti studu (1. – 3. rok života dítěte)

V tomto období se dítě začíná osamostatňovat, pronikat do stále širšího okruhu a uvědomovat si sebe sama. Dítě se učí prvním pravidlům a vzorcům, jejich dodržování vyžaduje kontrolu.

Iniciativa proti vině (3. – 6. rok života dítěte)

Dítě si v předškolním období rozvíjí kontakty s vrstevníky a dalšími dospělými. U dítěte se začínají vytvářet základy svědomí. (Vágnerová, 2005) (Erikson)

2.2.3 Piaget: Teorie kognitivního vývoje

Etapu senzomotorické inteligence

Tato etapa se začíná narozením dítěte a pokračuje do věku asi dvou let. V tomto období se rozvíjí poznávání pomocí smyslů a manipulace s předměty.

Etapu symbolického a předpojmového myšlení

Ve věku od dvou do čtyř let už dítě nemusí s předměty přímo manipulovat a dívat se na ně, ale dokáže si je představit. Rozvíjí se řeč.

Etapu názorového, intuitivního myšlení

Ve věku od čtyř do sedmi let je myšlení dítěte nepřesné a není úplně logické. Děti chápou trvalost předmětů, ale nechápou trvalost vlastností těchto předmětů. Vlastností tohoto období je též magické uvažování, egocentrismus a přítomnost. (Vágnerová, 2005) (Piaget)

2.3 Vztah matka a dítě

2.3.1 Vztahy mezi dítětem a matkou a vytváření identity dítěte podle Margaret Mahlerové, (Mahlerová, 1975 in Vágnerová, 2005)

Autistická fáze (narození – 2. měsíc života dítěte)

Na počátku tohoto období se dítě cítí jako součást okolního světa, zajímá se o uspokojování svých potřeb, postupně rozděluje své pocity, emoce na libost a nelibost. Na konci období rozeznává svou matku (Mahlerová, 1975 in Vágnerová, 2005).

Symbiotická fáze (2. – 6. měsíc života dítěte)

V tomto období se začíná vytvářet vztah mezi dítětem a matkou. Dítě se cítí být součástí matky a odlišuje se od okolí, je na ní závislé. Když matka uspokojuje potřeby dítěte, začíná se vytvářet sebepojetí dítěte (Mahlerová, 1975 in Vágnerová, 2005).

Separačně – individuální fáze (6. měsíc – 2. rok života dítěte)

Tady dítě začíná odlišovat matku od jiných lidí, i od sebe. Dítě si uvědomuje samo sebe a když má pocit bezpečí a jistoty vztahu k matce, začíná prozkoumávat vzdálenější okolí, začíná navazovat kontakty s dalšími lidmi. Dítě zkoumá vzdálenější

okolí, ale zase se vrací zpět, aby se ujistilo o přítomnosti matky (Mahlerová, 1975 in Vagnerová, 2005).

Fáze stálosti objektu (2. – 3. rok života dítěte)

Dítě si v této fázi tvoří základy vlastní identity. Typ připoutání k matce je důležitý pro další život dítěte, jeho samostatnost, schopnost navazování kontaktů, řešení situací a žádání pomoci dospělého v případě potřeby (Mahlerová, 1975 in Vagnerová, 2005).

2.3.2 M. D. Ainsworthová a různé typy připoutání (Helus, 2009)

Připoutání bezpečné a spolehlivé

Toto připoutání vzniká, když matka dodává dítěti pocit bezpečí a jistoty, dítě si může hrát, prozkoumávat své okolí, objevovat nové věci. Pak se dítě vrací k matce, ihned navazuje zase kontakt, jistotu a bezpečí (Helus, 2009).

Připoutání úzkostně vyhýbavé

Matka střídá období, kdy je k dítěti vstřícná, poskytuje mu bezpečí, plní jeho potřeby, a období, kdy dítě u matky oporu nemá. Matka se věnuje svým záležitostem a aktivitám. Dítě je nejisté a při návratu matky se odtahuje, je k matce nedůvěřivý, kontaktu s matkou se vyhýbá (Helus, 2009).

Úzkostně vzdorující připoutání

Matka je dítěti stále nedostupná. Dítě se snaží na sebe upozornit – je vzdorovité, zlobí, pláče, vzteká se. Při návratu matky dítě pláče, je rozzlobené a není možné ho utišit (Helus, 2009).

Dezorganizované připoutání

Dítě je opakovaně týráno a zneužíváno. Týrána je i matka a její traumata jsou přenášena na dítě. V tomto případě dochází k patologickému vztahu dítěte a matky (Helus, 2009).

2.4 Výchovné styly

2.4.1 Styl autoritativní

Tento styl je založen na absolutní poslušnosti dítěte. Vyznačuje se zákazy, příkazy, rozkazy, dítě nesmí vyjádřit vlastní názor a je nuceno vykonat vše, co dospělý vyžaduje. Při tomto stylu panuje napjatá atmosféra, dítě je stresováno a může dojít k přetěžování dítěte. Následkem mohou vzniknout u dítěte neurózy, může docházet ke zklamání rodičů, ztracení dítěte. V nejhorších případech dochází k útěkům až sebevraždě dítěte. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

2.4.2 Styl liberální

Dětem je ponechána velká volnost, vychovatel neklade na dítě žádné nebo malé požadavky. Zadané úkoly nejsou kontrolovány a dítě může být nejisté. Tento styl nechává dítěti volnost ve výběru aktivit a přináší dětem velkou zodpovědnost nad svým chováním. Dětem se při tomto stylu nedostává pozitivní ani negativní reflexe a děti nemohou napravit své nedostatky a nemohou prožít uspokojení z úspěchu. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

2.4.3 Styl demokratický

Demokratický styl dává dětem možnost podílet se na rozhodování o svých činnostech. Rodiče jsou přátelští, kladou důraz na domluvu, respektování práv všech členů rodiny a plnění dohodnutých povinností. Konflikty jsou řešeny společně, všichni nesou odpovědnost za své jednání a chování. Atmosféra je přátelská a rodiče mají na děti smysluplné požadavky.

Demokratický styl výchovy je nejpřijatelnější. Žádný výchovný styl ale nelze zařadit do určité skupiny, většinou se výchovné styly prolínají. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

2.4.4 Nevhodné výchovné styly (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Styl rozmazlující

Rodiče plní všechna přání dítěte (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Styl zavrhuující

Rodiče nedávají najevo své city, odmítají dítě a toto chování se snaží zakrýt (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Styl nadměrně ochraňující

Jde o nepřiměřenou ochranu dítěte, rodiče řeší za dítě vše, dítě nemůže nabýt žádných zkušeností s řešením problémů (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Styl perfekcionalistický

Na dítě jsou rodiči kladeny příliš velké nároky, které dítě není schopné plnit (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Styl nedůsledný

Rodiče jsou někdy přísní, někdy nadměrně tolerantní (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Styl zanedbávající, týrající a zneužívající

V tomto stylu se jedná o vědomou snahu o poškození dítěte (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Tyto styly při jejich uplatňování poškozují samo dítě. Většinou je tato výchova skryta v rodině a její zpozorování je velice obtížné. K odhalení takových stylů výchovy můžeme dospět odvozeně z chování dítěte nebo z následků na dětech (modřiny a další nápadné stopy) (Langmeier, Krejčířová, 2006).

2.5 Temperamentové typy

Temperament dítěte můžeme pozorovat už od narození podle aktivity dítěte, podle jeho reakcí, emocí, pozornosti i biorytmu (Langmeier, Krejčířová, 2006).

2.5.1 Snadno vychovatelné dítě

Tyto děti jsou pozitivně naladěny, vyznačují se pravidelným biorytmem, přiměřenými reakcemi na nové, neznámé situace, věci. Ve škole se dobře přizpůsobují požadavkům, nemají výchovné problémy (Langmeier, Krejčířová, 2006).

2.5.2 Obtížné vychovatelné dítě

Tyto děti se těžko přizpůsobují změnám, jsou negativně naladěné a mají nepravidelný biorytmus. Jako kojenci hodně pláčou, těžko si zvykají na tuhou potravu. Školní docházce se těžko přizpůsobují. Je důležitá důsledná a jednotná výchova, dodržování pravidel a kontrola. Nevhodná je hlavně výchova s používáním trestů. Je nutné respektovat temperament dítěte. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

2.5.3 Pomalu se přizpůsobující dítě

Znakem těchto dětí je nízká aktivita, pomalá přizpůsobivost. Nemají rády nové podněty, děti jsou většinou mrzuté, mohou-li však pracovat svým tempem, nemají problémy. Někdy potřebují povzbudit a vytrvat při zdolávání svých podnětů. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

2.6 Dítě a média

Všechna média znamenají pro společnost velký pokrok a obohacení života. Díky médiím došlo k propojení všech oblastí světa a mladí lidé získávají nové informace a poznatky z oblastí blízkých i vzdálených. Média, hlavně televize, video a počítač, mohou působit na lidi, hlavně děti, také negativně. Děti tráví u televize a počítače velké množství času, sledují vše bez výběru, stávají se na televizi a počítači závislými. K tomu dopomáhají dětem i sami rodiče. Různé výzkumy ukázaly, že rodiče dětem dovolují sledovat televizi nebo pracovat s počítačem podle vlastního zájmu. Děti sledují nejen pořady určené dětem, ale i pořady určené výhradně pro dospělé, kterým děti nemohou rozumět a vykládají je podle svého rozumu, a tudíž většinou zkresleně. (Helus, 2009)

V lepším případě sledují televizi s dětmi rodiče a mohou případné nejasnosti dětem vysvětlit, je ale mnoho dětských diváků, kteří sledují televizi sami nebo s dalšími dětmi a nikdo jim jejich dotazy nezodpoví.

Někteří rodiče využívají televizi nebo počítač k tomu, aby děti zabavili a měli čas a klid na svou práci a odpočinek. Už malé děti jsou náruživí diváci a dávají televizi či počítači přednost před knihou, hraním, pobytem venku a svými kamarády. Tyto děti nechtějí poslouchat čtenou pohádku, mají problémy se soustředit a sníženou představivost při poslechu čteného textu. Nadmíra času tráveného sledováním televize má negativní vliv i na řeč dětí. V televizních pořadech a počítačových hrách se opakují

podobné jednoduché věty. Někdy se děti setkávají i se záměrně špatnou výslovností. Tu děti vstřebávají a přijímají, navíc po dětech nikdo nechce navázat rozhovor, reagovat, takže děti ztrácí potřebu rozvíjet slovní zásobu, nejsou schopny se přesně vyjadřovat, nepotřebují vytvářet souvětí, která by popisovala jejich pocity, duševní stav či přání.

Dalším problémem, který televize a počítač přináší, je přítomnost násilí a agresivity v těchto médiích. Mnohé studie poukazují na následky při vývoji jedince, který se setkává s hrubostí a agresí prostřednictvím médií od předškolního věku po celou dobu dospívání. Děti se stávají bezcitnými, bolest a neštěstí druhých lidí je nezajímá, nezneklidňuje, necítí potřebu těmto lidem pomoci nebo upozornit okolí, pokud jsou takovému chování přítomny. (Helus, 2009)

K nápravě vztahu dětí k médiím je nutná multimediální výchova, která děti odnaučí bezcílnému sledování televize a naopak je přivede k tomu, aby si vybíraly hodnotné pořady. Ve škole by měly být děti přirozeně vedeny k tomu, aby volily programy, které budou rozvíjet jejich znalosti a otevírat jim další oblasti poznání. I odpočinkové pořady je potřeba vybírat podle jejich hodnoty a úrovně. Dětem by měli ve výběru pomáhat rodiče, ale i děti samotné je potřeba naučit tomu, aby dokázaly rozpoznat přínosné pořady. (Helus, 2009)

2.7 Dítě a pohyb

Nadměrné sledování médií je také nepřímým důsledkem nedostatku pohybu a pobytu dětí v přírodě, z čehož plyne i zvyšující se počet dětí s nadváhou či obézních dětí. Už v mateřské škole některé děti chodí nerady ven, a kdyby zůstalo rozhodnutí na nich, raději by daly přednost hraní si ve třídě před pobytem venku. Ve třídě sice pobíhají, ale jedná se jen o krátké bezúčelné běhání, organizovaný běh nad pět minut je unavuje, musí odpočívat a trápí je různé problémy. Stejně je to při pobytu venku. Využívají dětská odstrkovadla, kola, koloběžky, ale delší procházka nebo vytrvalostní běh je rychle zmáhají.

Jak již bylo řečeno, nedostatek pohybu, ale i špatná strava přináší stále vyšší procento obézních dětí. Děti sice v mateřské škole dostávají vyváženou stravu, dostatek ovoce a zeleniny, ale na tato jídla nejsou zvyklé, jedí málo a chybějící energii doplňují sladkostmi a dalším jídlem přineseným z domova. Běžnou součástí dětského jídelníčku jsou smažené bramborové lupínky, arašidové křupky, sušenky, oplatky, sladké limonády a další potraviny s vysokou energetickou hodnotou, což vede k nadváze dětí.

Později jim hrozí větší riziko nemocí spojenými s nadváhou, jako jsou například Diabetes mellitus, zvýšený cholesterol, jejich klouby jsou nadměrně zatíženy a postihují je další civilizační nemoci.

2.8 Dítě a nákupy

Už od malička rodiče nakupují dětem velké množství hraček, které děti vidí v reklamě, v televizi, v obchodech a u kamarádů a od rodičů je vyžadují. Některé matky se snaží předhánět s ostatními v množství a stylovosti oblečení pro své dítě, což vede u dětí ke srovnávání se s ostatními a už v předškolním věku se některé děti cítí chudší než ostatní. Navíc jsou některé děti oblékány do drahého oblečení, které si nesmějí poničit, a tak jsou děti vystaveny i při hře obavám, aby se tak nestalo.

Velmi častým jevem je situace, kdy matka při loučení dítěti slibuje, že když bude hodné, za odměnu mu něco koupí, a první otázkou dítěte při vyzvedávání z mateřské školy bývá, co mu matka nového přinesla. Matky často vyzvedávají děti z mateřské školy s dárky nebo alespoň nějakou sladkostí a nastává situace, kdy děti upřednostní dárek i před přivítáním rodiče.

Fenomémem dnešní doby jsou odpoledne trávená v nákupních obchodních centrech, která se stala výletem pro celou rodinu. Má to negativní vliv na vývoj dětí, neboť začínají upřednostňovat materiální dary před společnými zážitky se svými blízkými.

3 PRAKTICKÁ ČÁST, VÝSLEDKY PRÁCE

3.1 Použité metody průzkumu

3.1.1 Místo průzkumu

Průzkum jsem dělala v Mateřské škole ve Dřítině, která se nachází v jihočeské vesnici v okrese České Budějovice. Do této mateřské školy dojíždějí děti i z okolních obcí (např. Strachovice, Chvalešovice, Nákří, Velice, Kočín a další). Mateřská škola má tři třídy rozdělené podle věku: nejmladší třída (tří- až čtyřleté děti), prostřední třída (čtyř- až pětileté děti) a nejstarší třída (pěti- až sedmileté děti). V mateřské škole vyučuje 6 učitelek. Mateřskou školu navštěvuje celkem 84 dětí, z toho 54 dětí je ve věku 5 až 7 let – s těmito dětmi a jejich rodiči byl prováděn průzkum.

3.1.2 Anketa pro rodiče

Abych se dozvěděla více o životě dětí a jejich rodičů, o požadavcích rodičů na děti a o tom, jak tráví děti svůj volný čas, připravila jsem krátkou anketu a požádala jsem rodiče o anonymní odpovědi na otázky. Někteří rodiče vyplňovali anketu hned na místě, někdo si ji odnesl domů a vyplněnou pak vhodil do připravené obálky. Rozdala jsem celkem 72 tiskopisů, vrátilo se mi jich 56 vyplněných. Dotazníky jsem rozdala ve dvou třídách, kde byly zároveň vedeny rozhovory s dětmi na obdobné otázky, dále byly dotazníky rozdány i v další třídě rodičům nejmladších dětí ve školce; z těchto dotazníků (rodičů nejmladších dětí) se mi ale zpátky vrátily pouze 3, které jsem z průzkumu vyřadila, a dále pracovala jen s odpověďmi rodičů dětí ve věku 5 – 7 let, abych mohla zároveň položit obdobné otázky i dětem a odpovědi vzájemně porovnat.

Jedna skupina otázek byla zaměřena na to, zda rodiče s dětmi tráví volný čas, jakými činnostmi ho vyplňují, zda se zajímají o své dítě, o jeho přání a problémy. Druhá skupina otázek se soustředila na výchovu dětí. Seznam otázek této ankety je uveden v tabulce č. 1.

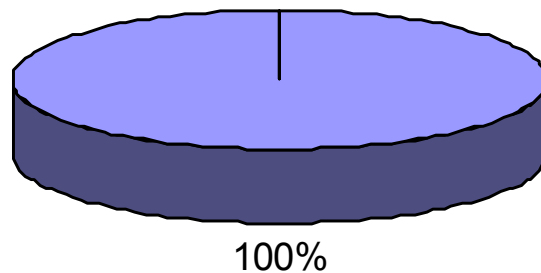
Tabulka č. 1:*Seznam otázek ankety pro rodiče*

Číslo	Otázka
1.	Povídáte si s dítětem o tom, co zažilo ve školce?
2.	Hrajete s dítětem stolní hry?
3.	Vyprávíte nebo čtete dítěti před spaním?
4.	Přejete si, aby se vaše dítě chovalo slušně k druhým lidem?
5.	Vedete dítě k tomu, aby mluvilo vždy pravdu?
6.	Přejete si, aby vaše dítě jedlo zdravou stravu a cvičilo?
7.	Víte, jak dlouho sleduje vaše dítě denně televizi a jaké pořady sleduje?
8.	Mluvíte s dítětem o tom, co vidělo v televizi?
9.	Povídáte si s dítětem o jeho problémech a o tom, co ho trápí?
10.	Znáte přání svého dítěte?
11.	Přihlásíte dítě na kroužek (anglický a německý jazyk, keramika atd.), i když dítě nechce?
12.	Přejete si, aby si vaše dítě v dospělosti vybralo stejné zaměstnání jako vy?

3.1.2.1 Otázka č. 1: Povídáte si s dítětem o tom, co zažilo ve školce?

Na tuto otázku odpověděli všichni rodiče kladně. Zajímají se o to, jak jejich děti tráví den a zda jsou ve školce spokojeny, jestli mají nějaké problémy, ať už s ostatními dětmi či pedagogickými pracovníky. Výsledek této otázky znázorňuje graf č. 1.

Povídáte si s dítětem o tom, co zažilo ve školce?

Ano	
Ne	

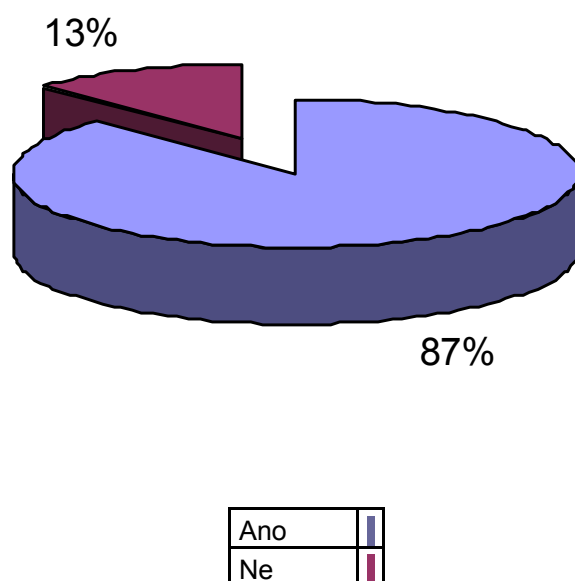
Graf č. 1:

Otázka pro rodiče č. 1

3.1.2.2 Otázka č. 2: Hrajete s dítětem stolní hry?

Mezi odpověďmi na druhou otázku týkající se trávení rodičů jejich volného času se svými dětmi se objevilo několik záporných odpovědí (7 záporných odpovědí), přesto je počet kladných odpovědí vysoký (46 kladných odpovědí). Tato otázka ukazuje, že většina rodičů se svým dětem věnuje, což prospívá k upevnění vztahů mezi rodičem a dítětem a zároveň k rozvíjení abstraktního myšlení dětí. Výsledek otázky je znázorněn na grafu č. 2.

Hrajete s dítětem stolní hry?

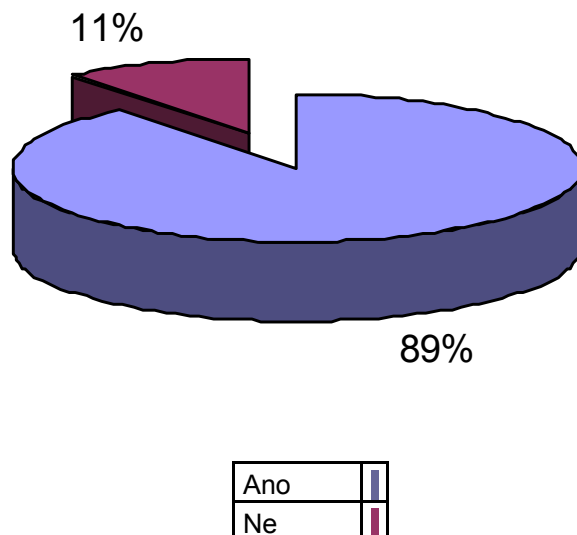
Graf č. 2:

Otázka pro rodiče č. 2

3.1.2.3 Otázka č. 3: Vyprávíte nebo čtete dítěti před spaním?

Na otázku, zda rodiče vypráví nebo čtou dítěti před spaním, odpovědělo kladně velké množství rodičů (47 kladných odpovědí), v době nadvlády televize a počítačů je to až překvapivý výsledek. Pro fantazii dítěte jsou vyprávěné příběhy velice důležité a přínosné, podporují abstraktní myšlení dítěte, jsou pro ně mnohem přínosnější, než příběhy, které dítě může vidět v televizi. Zároveň mohou takto rodiče vzbudit v dětech zájem o četbu, která přispívá k rozvoji slovní zásoby dětí, slohovým dovednostem a zdokonalení v mateřském jazyce. Vysoký počet kladných odpovědí je tedy velice pozitivní informací. Výsledek otázky ukazuje graf č. 3.

Vyprávíte nebo čtete dítěti před spaním?

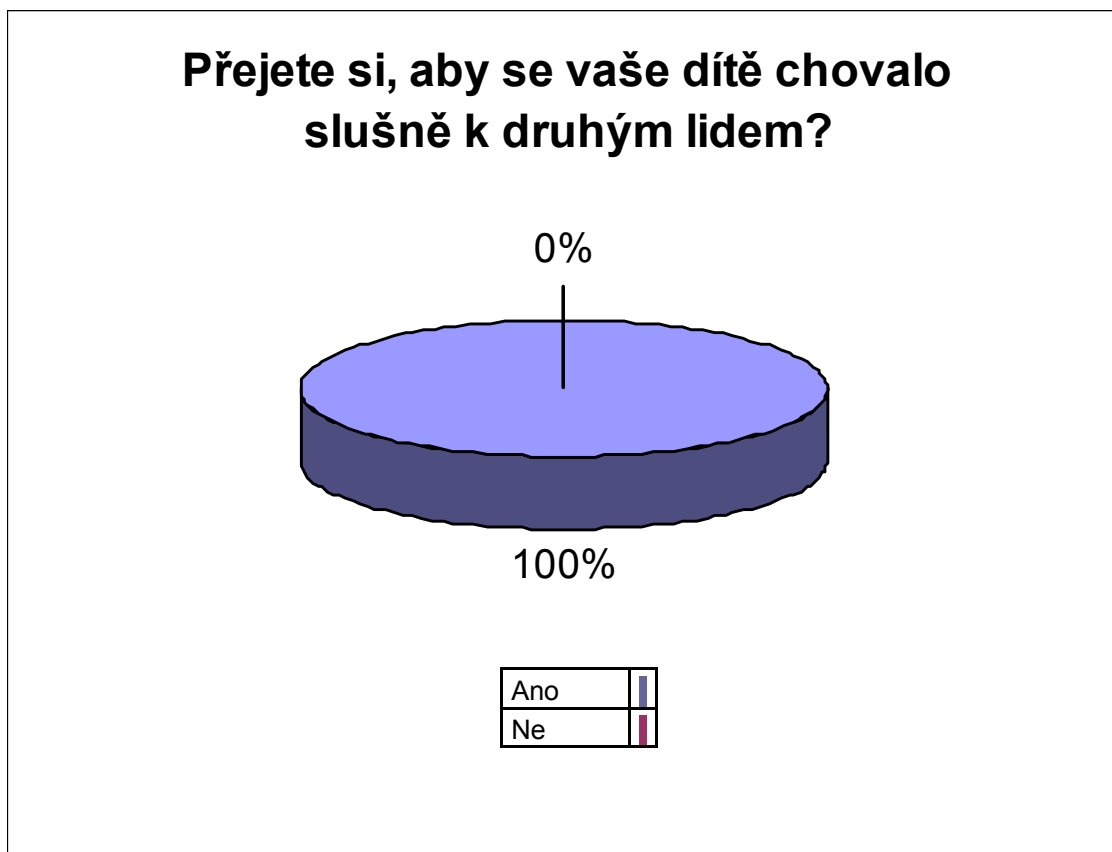
Graf č. 3

Otázka pro rodiče č. 3

3.1.2.4 Otázka č. 4: Přejete si, aby se vaše dítě chovalo slušně k druhým lidem?

Tady si všichni rodiče přejí od svých dětí slušné chování k ostatním. Je však otázkou, jak sami rodiče slušné chování chápou, protože někde je tato odpověď v rozporu s chováním samotných rodičů. Děti vidí ve svých rodičích vzor a jejich chování kopírují. Je potřeba, aby rodiče vedli své děti k tomu, aby si osvojily základy chování ve společnosti. To je však v dnešní době velkým problémem, a i když mateřská škola rodiče v této oblasti do jisté míry supluje, není schopna rodičovský vzor zastoupit. S dětmi, které nejsou odmala vedeny k ohleduplnosti a toleranci k ostatním lidem, se i hůře spolupracuje, je těžší zapojit je do společných činností v mateřské škole a z toho plynou i problémy těchto jedinců v budoucnu po nástupu do základní školy a v podstatě po celý život. Není však pravidlem, že dítě zcela zkopíruje zvyky a chování svých rodičů – může dojít ke dvěma různým situacím: v prvním případě se dítě inspiruje chováním svých rodičů, v druhém případě se chová naprosto opačně, protože své rodiče

neuznává, s jejich chováním nesouhlasí. K tomuto však dochází zpravidla až při dospívání jedince, předškolní děti si berou chování rodičů za své. Výsledky odpovědí na tuto otázku znázorňuje graf č. 4.

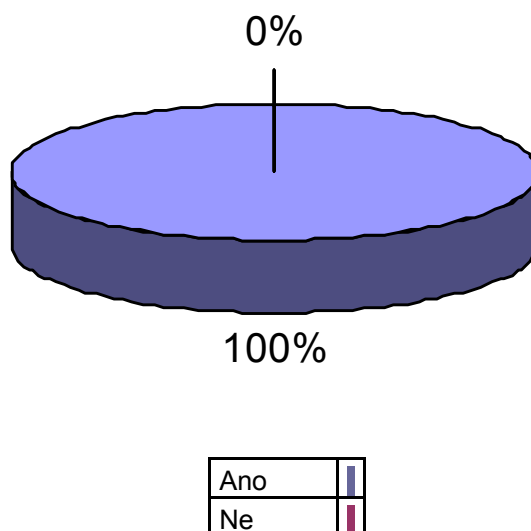
Graf č. 4

Otázka pro rodiče č. 4

3.1.2.5 Otázka č. 5: Vedete dítě k tomu, aby mluvilo vždy pravdu?

V pravdomluvnosti svých dětí se rodiče shodli a všichni odpověděli na otázku, zda by jejich dítě mělo vždy mluvit pravdu, kladně. Výsledky jsou uvedeny v grafu č. 5. Je samozřejmě správné, pokud je dítě vedeno k tomu, aby vždy říkalo pravdu. Velkou roli zde hraje důvěra mezi dítětem a rodičem. Pokud má dítě pocit, že když se rodičům s něčím svěří, bude za to potrestáno, naučí se různé věci skrývat. Rodiče by proto měli dítěti ukázat, že nastane-li nějaký problém, může za nimi bez obav přijít a oni mu pomůžou s řešením. Výsledek je uveden v grafu č. 5.

Vedete dítě k tomu, aby mluvilo vždy pravdu?

Graf č. 5

Otázka pro rodiče č. 5

3.1.2.6 Otázka č. 6: Přejete si, aby vaše dítě jedlo zdravou stravu a cvičilo?

Většina rodičů se vyjádřila ve prospěch zdravého životního stylu. Dost často je ale situace v mateřské škole jiná. Rodiče dětem domlouvají u učitele odpuštění některých jídel a dávají dětem jídlo z domova i přes to, že v mateřské škole mají děti jídla dostatek a učitelé je do jídla, které děti nechtějí, nenutí. Od rodičů jsou děti zásobovány různými sladkostmi a dobrotami.

V tomto případě by se rodiče měli zamyslet nad tím, jakou službu dětem prokazují. Špatné stravovací návyky z dětství se často promítnou do dospělosti a pokud jsou děti od mala zvyklé jíst jídla s vysokou energetickou hodnotou, bohatá na sacharidy a tuky a naopak chudá na bílkoviny, zakládají si na pozdější problémy, jako jsou např. obezita, cukrovka, vyšší kazivost zubů atp. Jako v dalších případech zde hraje roli vzor rodiče, protože děti mají zpravidla podobné stravovací zvyky jako jejich rodiče, proto

by rodiče měli jít svým dětem příkladem, aby je už od raného dětství učili zdravému životnímu stylu, do kterého samozřejmě patří i pohyb.

Výsledek odpovědí na tuto otázku je znázorněn v grafu č. 6.

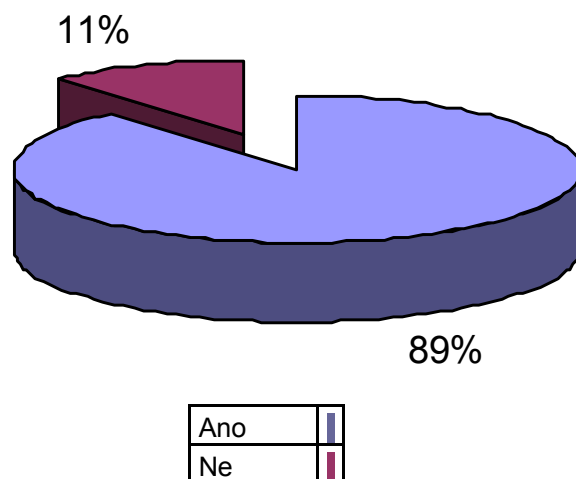
Graf č. 6:

Otázka pro rodiče č. 6

3.1.2.7 Otázka č. 7: Víte, jak dlouho sleduje vaše dítě denně televizi a jaké pořady sleduje?

Osmdesát devět procent rodičů má podle odpovědí přehled o tom, jak dlouho jejich děti denně televizi sledují a na jaké pořady se dívají. Je pozitivní zprávou, že procento rodičů, kteří vědí, jak jejich děti tráví volný čas, do kterého patří i sledování televize, je poměrně vysoké. Výsledek odpovědí na tuto otázku znázorňuje graf č. 7.

Víte, jak dlouho sleduje vaše dítě denně televizi a jaké pořady sleduje?

Graf č. 7:

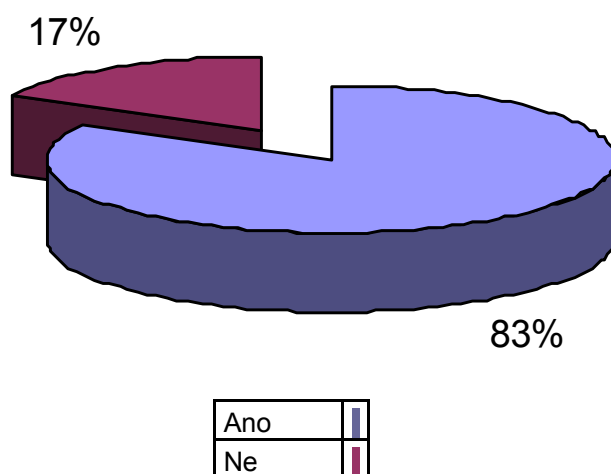
Otázka pro rodiče č. 7

3.1.2.8 Otázka č. 8: Mluvíte s dítětem o tom, co vidělo v televizi?

Procento rodičů, kteří si s dětmi o pořadech zhlédnutých v televizi povídají, je o něco nižší než v předchozí otázce – 83 %. Zde záleží na tom, jaké pořady děti sledují. Pokud se jedná o pořady určené primárně dětem, neměl by zde být problém s jejich pochopením a vysvětlení u nich většinou není potřebné. Jedná-li se ale o pořady, které jsou svým obsahem orientovány na starší publikum, může dojít u dětí k desinterpretaci informací, a zde je již vysvětlení toho, co se děti v pořadu dozvěděly, nemělo chybět. Měla by panovat přirozená důvěra mezi rodičem a dítětem, kdy si dítě může otevřeně s rodičem o věcech, kterým v televizi nerozumělo, promluvit; problematické může být, pokud má dítě přístup k televizi, aniž by se o tom rodič dozvěděl, a dívá se na „zakázané“ pořady – v tu chvíli bude chtít před rodičem utajit, že vůbec takový pořad vidělo, a jeho obsah si taktéž nechá pro sebe.

Výsledky odpovědí na tuto otázku uvádí graf č. 8.

Mluvíte s dítětem o tom, co vidělo v televizi?

Graf č. 8:

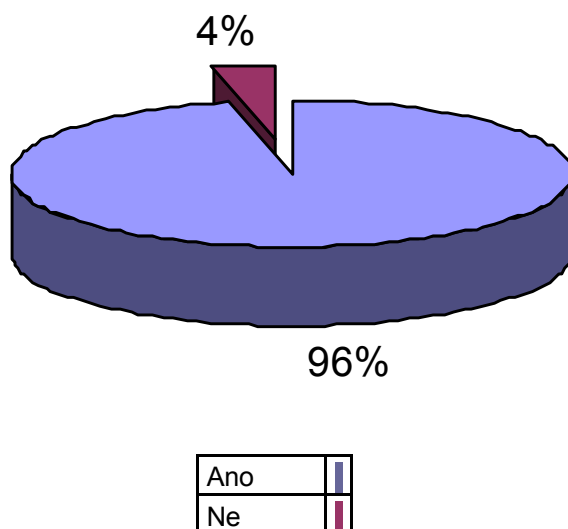
Otázka pro rodiče č. 8

3.1.2.9 Otázka č. 9: Povídáte si s dítětem o jeho problémech a o tom, co ho trápí?

S problémy a trápením se rodičům svěřuje podle odpovědí rodičů devadesát šest procent předškolních dětí. Důležitou roli v tomto případě opět hraje vzájemná důvěra mezi rodičem a dítětem, nemalý význam má i povahový charakter obou stran. Pokud je dítě spíše introvert, nerado o svých problémech mluví, nechává si je spíše pro sebe a snaží se je vyřešit samo. Rodič by se takového dítěte měl opatrně tázat, zda ho něco netrápí, pozorovat, jestli nejsou v chování dítěte nějaké výrazné změny, které by poukazovaly na to, že dítě má problémy. Dítě by mělo vědět, že u rodičů najde oporu a že se nemusí bát za nimi s jakýmkoliv problémem přijít, že se o něj rodič zajímá a že je připraven nabídnout mu pomocnou ruku. Je potřeba s dětmi mluvit a budovat vzájemnou důvěru už od narození dítěte, protože pokud dítě není odmala zvyklé se svěřovat a diskutovat s rodiči svou životní situací, těžko s tím nárazově začíná.

Odpovědi na otázku č. 9 znázorňuje graf č. 9.

Povídáte si s dítětem o jeho problémech a o tom, co ho trápí?

Graf č. 9:

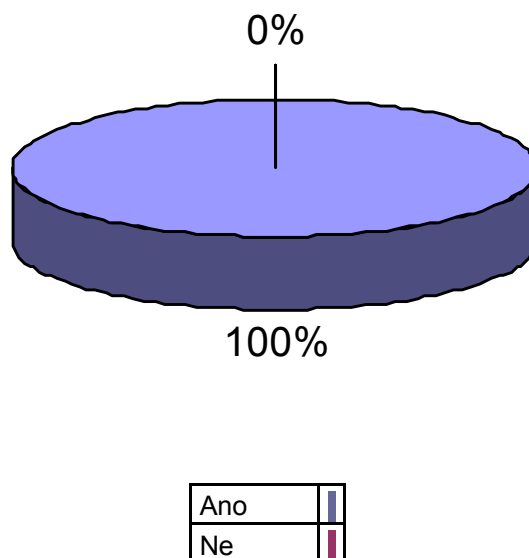
Otázka pro rodiče č. 9

3.1.2.10 Otázka č. 10: Znáte přání svého dítěte?

Všichni rodiče, kteří se zúčastnili ankety, se domnívají, že znají přání svých dětí. Otázka přímo souvisí s otázkou č. 9, která se věnovala tomu, zda rodiče znají problémy svých dětí. Odpovědi na tuto otázku napovídají tomu, že jak pro děti, tak i pro rodiče, je jednodušší mluvit spíše o přáních dětí než o jejich problémech a že řešení starostí dětí bývá pro rodiče náročnější než plnění jejich přání. Obě věci jsou stejně důležité, problémy mnohdy důležitější než přání, a rodiče by se měli obojímu věnovat ve stejné míře.

Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou uvedeny v grafu č. 10.

Znáte přání svého dítěte?

Graf č. 10:

Otázka pro rodiče č. 10

3.1.2.11 Otázka č. 11: Přihlásíte dítě na kroužek (anglický a německý jazyk, keramika, hudební nástroj atd.), i když dítě nechce?

Devadesát jedna procent rodičů se řídí v zájmových aktivitách přáními svých dětí a nenutí je do činností, o které dítě neprojevuje zájem. Někteří rodiče ale dítě na kroužek přihlásí i přes jeho nechuť, což může vést k problémům dítěte, které je pak lítostivé a nesoustředí se na žádnou činnost ve dnech, kdy má být kroužek, a zároveň způsobovat problémy pedagogům, kteří vidí, že dítě činnost nebaví a je nešťastné.

Rodič by si měl uvědomit, jak moc je kroužek pro dítě přínosný, jestli má dítě talent pro danou činnost a jestli dítě nepřetěžují. Zájmová činnost by měla být pro dítě zábavou, odreagováním, něčím, co dítě baví a co dělá rádo. Mnohdy se stává, že rodiče přihlásí dítě na nadbytek zájmových kroužků, pro dítě se tyto činnosti stávají rutinou a povinností, dítě je unavené a vykonává je s nechtí. V takových případech je zbytečné, aby dítě kroužek navštěvovalo, protože mu nepřináší radost a nedochází k pokrokům,

které by se dostavily v případě, že by dítě bylo správně motivované a činnost by patřila mezi jeho koníčky.

Odpovědi na otázku jsou v grafu č. 11.

Graf č. 11:

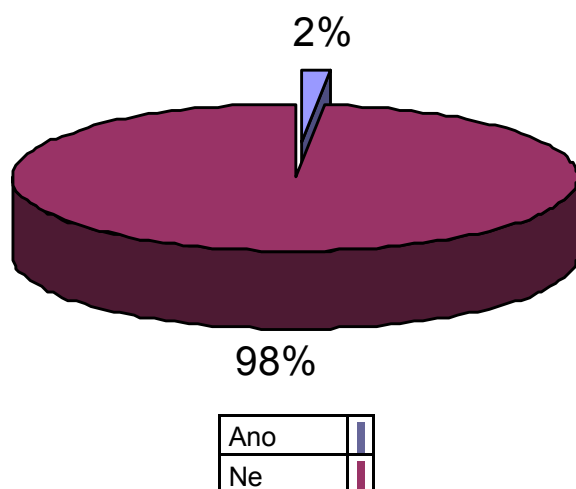
Otázka pro rodiče č. 11

3.1.2.12 Otázka č. 12: Přejete si, aby si vaše dítě v dospělosti vybralo stejné zaměstnání jako vy?

Je překvapující, jak málo rodičů si přeje pro své děti stejné povolání, jako mají oni. Pouze jeden rodič z 53 uvedl, že by si přál, aby jeho dítě mělo stejné zaměstnání jako on, zbytek rodičů by pro své děti chtěl povolání jiné. Rodiče by měli svým potomkům s výběrem povolání pomoci, ale konečná volba by měla být na dítěti, protože se jedná o jeho zaměstnání, nikoli o přání rodičů.

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 12.

Přejete si, aby si vaše dítě v dospělosti vybralo stejné zaměstnání jako vy?

Graf č. 12

Otázka pro rodiče č. 12

3.1.3 Rozhovor s dětmi

O životě, aktivitách a přáních dětí jsem si povídala přímo i s dětmi. Abych dětem rozhovor ztraktivnila, připravila jsem si scénku, kdy jsem já představovala hlasatelku rádia, která s nimi dělá rozhovor. Děti odpovídaly na 16 otázek. Jednalo se o nestrukturovaný rozhovor.

Dětem se rozhovor líbil, dokonce měly zájem rozhovor opakovat. Průzkum jsem prováděla u 54 dětí ve věku 5 – 7 let. Rozhovor jsem dělala s dětmi ze dvou tříd, s každým dítětem byl rozhovor prováděn jednotlivě.

3.1.3.1 Otázka č. 1: Jakou máš nejoblíbenější hračku?

Na tuto otázku odpovídaly děti velice pohotově a bez rozmyšlení. Pouze jedno dítě nebylo schopné svou nejoblíbenější hračku určit.

U dívek byla nejčastější odpovědí panenka a plyšové zvíře, u chlapců pak nějaký dopravní prostředek, lego nebo vojáci. Tyto odpovědi a další příklady odpovědí dětí jsou uvedeny v tabulce č. 2. Počítač jako nejoblíbenější hračku uvedlo pouze jedno dítě, jedno dítě označilo jako nejoblíbenější hry na DVD.

Z výběru je patrné, že děti jsou již od útlého věku ovlivněny zažitými rolemi muže a ženy ve společnosti, protože žádná z dívek si nevybrala za oblíbenou hračku např. auto a naopak žádný z chlapců nevolil panenku.

Tabulka 2:

Nejoblíbenější hračky dětí včetně počtu dětí, které si danou hračku zvolily

Nejoblíbenější hračka	Počet dětí	Počet dětí v %
Panenka	12	22
Auto, traktor, motorka	8	15
Lego, vojáčky, Gormiti	13	24
Plyšová zvířátka	10	18
Další hračky (např. puzzle, piano, počítač atd.)	7	13
Sportovní potřeby	3	6
Žádná nejoblíbenější hračka	1	2

3.1.3.2 Otázka č. 2: Co nejraději děláš?

Nejčastější odpovědí na tuto otázku bylo, že nejraději si dítě hraje. Hodně zastoupenou oblíbenou činností byla i práce a pomoc rodičům a malování. Překvapením je, že jenom dvě děti zvolily svou nejoblíbenější činností sledování televize. Při povídání s dětmi o tom, co dělaly odpoledne během víkendu přitom děti často uváděly právě sledování televize. Odpovědi na tuto otázku jsou zaznamenány v tabulce č. 3.

Tabulka 3:

Nejoblíbenější činnosti dětí včetně počtu dětí, které si je zvolily

Nejoblíbenější činnosti dětí	Počet dětí	Počet dětí v %
Hraní si	28	52
Pomoc, práce doma	11	20
Sport	3	6
Malování	10	18
Sledování televize	2	4

3.1.3.3 Otázka č. 3: Chodíš s rodiči na procházky?

Podle odpovědí dětí chodí téměř tři čtvrtiny rodičů s dětmi na procházky. Nejčastějším cílem je les (11 odpovědí), rybník (9 odpovědí) nebo hřiště (5 odpovědí). Dalšími zmíněnými cíli byly dále vlak, náves či koně. Odpovědi na tuto otázku jsou uvedeny v tabulce č. 4.

Tabulka 4:

Odpovědi na otázku, zda děti chodí s rodiči na procházky

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano	39	72
Někdy	3	6
Ne	12	22

3.1.3.4 Otázka č. 4: Díváš se na televizi? Sám nebo s někým?

Na televizi se dívají všechny děti, jen jedno dítě uvedlo, že sleduje pohádky na počítači. Více než jedna třetina dětí se dívá na televizi sama, další třetina se dívá se

sourozenci. Přibližně dvě třetiny dětí tedy uvedly, že se na televizi dívají bez rodičů nebo jiného dospělého, společně s dětmi sleduje televizi jen 35 % rodičů. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulkách č. 5 a 6.

Tabulka 5:

Odpovědi na otázku, zda se děti dívají na televizi

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano – na televizi	52	96
Na počítač	1	2
Někdy	1	2

Tabulka 6:

Odpovědi na otázku, s kým se děti na televizi dívají

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Sám	20	37
Se sourozenci	15	28
S rodiči	19	35

3.1.3.5 Otázka č. 5: Na co se v televizi díváš?

Odpovědi na otázku, co nejčastěji děti v televizi sledují, byly nejčastěji pohádky a pořady pro děti. Jen necelých 20 % dětí uvedlo i vysílání pro dospělé. V rozhovorech dětí mezi sebou nebo při hře ale převážná většina dětí ukazuje své znalosti seriálů pro dospělé. Nevím, jestli si na ně v rozhovoru nevzpomněly nebo jestli je sledují jen povrchně, a hlavní místo u nich zaujímají pohádky.

Odpovědi na tuto otázku jsou shrnuty v tabulce č. 7. Některé děti uvedly více pořadů, než jen jeden, proto je počet odpovědí vyšší než celkový počet dotazovaných.

Tabulka 7:

Odpovědi na otázku, na co se děti v televizi dívají

Pořad	Počet odpovědí	Počet odpovědí v %
Pohádky	42	78
Simpsonovi	5	9
Spiderman	9	17
Šmoulové	2	4
Počady pro dospělé (Ordinace v růžové zahradě)	10	18

3.1.3.6 Otázka č. 6: Máš pokojík?

Většina dětí má svůj vlastní pokojík a je na něj velice pyšná. Děti se chlubily tím, že už spí v pokoji samy i v noci. Část dětí sdílí pokoj se sourozenci. Některé děti (cca 17 %) pokoj nemají, dosud spí s rodiči společně v jejich ložnici.

Odpovědi jsou uvedeny v tabulce č. 8.

Tabulka 8:

Odpovědi dětí na otázku, zda mají pokojík

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano	35	65
Sourozenci	10	18
Ne	9	17

3.1.3.7 Otázka č. 7: Vyprávíš rodičům, co jsi dělal/a v mateřské škole?

Na otázku, jestli děti vypráví rodičům o tom, co dělaly ve školce, odpovídaly děti celkem bez váhání. Jejich odpovědi se ale liší od odpovědí rodičů na tutéž otázku položenou rodičům. Všichni rodiče zaškrtnuli odpověď ano, u dětí to bylo jen 40 %. Nevím, co bylo příčinou takového rozporu mezi odpověďmi, zda odpovědi rodičů ovlivnilo to, že si mysleli, že je žádoucí, aby byla jejich odpověď kladná, či zda je na vině porozumění dětí této otázky.

Vzhledem k tomu, že děti odpovídaly rychle, bez váhání a neměly doplňující otázky, přikláníla bych se k pravdivosti odpovědí dětí. Výsledky jsou shrnuty v tabulce č. 9.

Tabulka 9:

Odpovědi dětí na otázku, zda vypráví rodičům o svých dnech v mateřské škole

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano	22	41
Ne	32	59

3.1.3.8 Otázka č. 8: Hraješ s rodiči nějaké hry? Pokud ano, jaké?

I odpovědi na tuto otázku byly u rodičů a dětí rozdílné, opět v neprospěch rodičů, i když rozdíl nebyl tak markantní, jako u předchozí otázky. Tabulka č. 10 uvádí 42 kladných odpovědí a 12 záporných odpovědí na tuto otázku.

Nejčastější hrou v rodinách je pexeso, následuje hra Člověče, nezlob se a puzzle. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 11. Některé děti uváděly více her, proto je počet odpovědí v tabulce č. 11 vyšší než počet dětí, které s rodiči hry hrají.

Tabulka 10:

Odpovědi dětí na otázku, zda se svými rodiči hrají nějaké hry

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano	42	78
Ne	12	22

Tabulka 11:

Odpovědi dětí na otázku, jaké hry se svými rodiči hrají

Odpověď	Počet odpovědí	Počet odpovědí v %
Člověče, nezlob se (příp. napij se)	11	26
Pexeso	16	38
Skládání puzzlí	5	12
Jiné	16	38

3.1.3.9 Otázka č. 9: Čte ti před spaním maminka (tatínek) pohádku?

U této otázky byl velký rozdíl mezi odpověďmi rodičů a dětí. 89 % rodičů odpovědělo, že dětem čte nebo vypráví před spaním, u dětí to ale byla jen necelá polovina. Odpovědi dětí potvrzují jejich znalosti pohádek a příběhů pro děti, z čehož usuzují, že rodiče v této otázce neodpovídali úplně pravdivě. Odpovědi dětí jsou shrnuty v tabulce č. 12.

Tabulka 12:

Odpovědi na otázku, zda rodiče čtou dětem před spaním

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano	24	44,5
Někdy	6	11
Ne	24	44,5

3.1.3.10 Otázka č. 10: Pomáháš doma rodičům? Pokud ano, s čím?

Tato otázka vypovídá o radosti dětí z toho, že dokáží rodičům pomáhat. Nejčastější činností je uklízení pokojíku, vaření a mytí nádobí. Odpovědi jsou uvedeny v tabulkách č. 13 a 14.

Tabulka 13:

Odpovědi dětí na otázku, zda doma pomáhají rodičům

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano	47	87
Ne	7	13

Tabulka 14:

Seznam činností, se kterými děti rodičům pomáhají, společně s počtem dětí

Druh činnosti	Počet dětí	Počet dětí v %
Uklízení (zametání, utírání prachu)	15	32
Vaření	12	26
Umývání nádobí	8	17
Práce venku (na stavbě, dříví...)	4	8
ostatní	8	17

3.1.3.11 Otázka č. 11: Chodíš na nějaký kroužek? Pokud ano, na jaký?

Už děti předškolního věku navštěvují nějaký kroužek v mateřské škole i mimo ni. Z celkového počtu 54 dotazovaných dětí navštěvuje nějaký kroužek 34 dětí, jak uvádí tabulka č. 15. Nejvíce dětí chodí na tancování, flétnu, anglický jazyk a karate (tabulka č. 16). Výběr kroužku je samozřejmě ovlivněn tím, jaké možnosti mateřská škola, příp. okolí bydliště dětí, nabízí. Druhy kroužků, které děti navštěvují, se proto budou lišit u dětí navštěvujících mateřskou školu v nějaké vesnici či menším městě a u dětí z mateřských škol ve větších městech. Ty nejoblíbenější (anglický jazyk, flétna, tancování) jsou ale podobným poměrem zastoupeny u dětí z mateřských škol na maloměstech i velkoměstech (Švíková B., ústní sdělení).

Průměrem je 1,6 kroužku na 1 dítě, ve skutečnosti ale některé děti navštěvují např. 4 kroužky, zatímco jiné jeden nebo žádný.

Tabulka 15:

Odpovědi dětí na otázku, zda chodí na nějaký kroužek

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano	34	63
Ne	20	37

Tabulka 16:

Seznam kroužků, které děti navštěvují

Druh činnosti	Počet odpovědí	Počet odpovědí v %
Anglický jazyk	11	32
Tancování	18	53
Flétna	13	38
Karate	10	29
Myslivost	1	3
Fotbal	1	3

3.1.3.12 Otázka č. 12: Kdyby ti zlatá rybka mohla splnit tři přání, jaká by to byla?

Odpověď na tuto otázku stála děti nejvíce přemýšlení, jen málo dětí odpovědělo bez delšího uvažování. Jen 23 dětí, tedy 43 % vyslovalo 3 přání, 10 dětí (18 %) si přálo splnění dvou přání, 8 dětí mělo jedno přání, 6 dětí by si nepřálo nic, odpověděly, že neví.

Myslela jsem si, že odpověď na tuto otázku bude pro děti jednoduchá a že vyjmenují více přání než jen tři, ale skutečnost byla opačná. I při rozhovorech v kruhu měly děti s otázkou „Co by si přály?“ problém. Často opakovaly to, co si přál někdo před nimi. Otázkou je, proč tomu tak bylo, když vezmeme v úvahu skutečnost, že děti neustále něco chtějí. Příčinou může být nadměrné zahlcení dětí nepřeberným množstvím nejrůznějších hraček, příp. neschopnost vyjádřit své přání verbálně.

Z věcných přání se nejčastěji objevovaly: *panenka, auto, zvířátko, lego, počítač(1 dívka)*; byla vyřčena i zvláštní přání, jako např. *být král, jídlo, peníze*.

3.1.3.13 Otázka č. 13: Jaké máš jedno přání, které se nedá koupit v obchodě?

Přání, které se nedá koupit, vyslovalo 26 dětí (48 %), více než polovina dětí (52 %) nevěděla. Z těch, co odpověděly, si nejvíce přálo něco umět, něčím se stát (i pohádkovou bytostí).

Jedna dívka si přála být šťastná a zdravá. Toto přání mě u tak malého dítěte zarazilo, protože je charakteristické spíše pro dospělého člověka.

Přání, která se nejčastěji objevovala, jsou následující: *abych se líbila; jít do školy; být vílou; být koníčkem; fialový traktor; drahé hračky, které se nedají koupit; umět plavat, mamku; být šťastná a zdravá; být baletkou*.

3.1.3.14 Otázka č. 14: Trápí tě něco, nebo je něco, čeho se bojíš?

Na otázky strachu a problémů odpovídaly děti poměrně rychle. Buď nemají strach z ničeho (tabulka č. 17) nebo ho uměly hned pojmenovat (tabulka č. 18). Obavy má 22 dětí (41 %), nejvíce se bojí tmy a strašidel. Na dalším místě jsou problémy se sourozenci. Bojí se o ně, musí za ně uklízet nebo sourozenci něco neumí. Dále se objevil v menším zastoupení i strach o rodiče, o domácí zvířata nebo strach z trestu za neposlušnost. Některé děti mají strach z kamarádů, z počasí či nemoci.

Tabulka 17:

Odpovědi dětí na otázku, zda je něco trápí nebo se něčeho bojí

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Ano	22	41
Ne	32	59

Tabulka 18:

Věci, které děti trápí, nebo kterých se bojí

Druh problému	Počet dětí	Počet dětí v %
Sourozenci	6	27
Strašidla, tma	7	32
Strach o rodiče	2	9
Děšť	1	4,5
Kašel	1	4,5
Trest za neposlušnost	2	9
Povinnost uklízet	1	4,5
Strach o domácí zvíře	1	4,5
Kamarádi	1	4,5

3.1.3.15 Otázka č. 15: Na co se zrovna teď těšíš?

V otázce, na co se děti těší, převažovaly svátky a dárky, dále to byl sport, změna ročního období, těšily se, až vyrostou, až půjdou domů. Odpověď na tuto otázku nevěděly 4 děti. Odpovědi shrnuje tabulka č. 19.

Tabulka 19:*Věci, které děti trápí, nebo kterých se bojí*

Odpověď	Počet dětí	Počet dětí v %
Neví	4	7
Na Vánoce	15	28
Na Velikonoce	2	4
Na Tři krále	1	2
Na sport (hokej, fotbal, lyže)	9	17
Na výlet	4	7
Na dárky (hračky)	6	11
Na školu	2	4
Až vyrostu	3	5,5
Domů	3	5,5
Další (domácí zvíře, roční období – jaro, léto...)	5	9

3.1.3.16 Otázka č. 16: Čím bys chtěl být, až vyrosteš? Proč?

V otázce povolání se nejvýše umístil řidič, příp. traktorista (17 % dětí). Důvodem bylo, že stejné povolání měli otcové dětí či obliba aut. Další místo zaujímá policista a „chytání zlodějů“. Na třetím místě skončili: prodavačka, ošetřovatel zvířat (veterinář) s 11 %, děti se opět chtěly podobat rodičům nebo prarodičům, povolání si vybíraly i proto, že mají rády zvířata. Jako čtvrté se umístilo povolání učitelky s 9 %. Děti udávaly, že se jim líbí hlídat jiné děti, že je to baví. Další příčku zaujala kuchařka (opět po matce či babičce), dále se objevovali často hasič a opravář. Děti uváděly, že bych chtěly být i baletkou či modelkou; objevily se pohádkové bytosti – víla, princezna a pirát, kdy se děti nechaly inspirovat televizí. Seznam odpovědí uvádí tabulka č. 20.

V této otázce je vidět kontrast mezi přáním dětí a přáním rodičů. Jen jeden rodič ze všech dotazovaných si přál, aby jeho dítě mělo stejné zaměstnání, ale řada dětí

udávala, že by chtěla pracovní pozici stejnou jako jeden ze jejich rodičů či prarodičů. I při hře si děti často hrají na to, co dělají jejich rodiče, a rády vypráví o tom, že navštívili svého rodiče na jeho pracovišti. Některé děti ale nevěděly, co jejich rodiče dělají a kde pracují.

Tabulka 20:

Povolání, které by děti rády vykonávaly v dospělosti

Povolání	Proč	Počet dětí v %
Neví		5,3
Policista	Aby chytaly zloděje	13
Hasič	Aby mohly hasit	4
Učitelka	Baví je to, rády hlídají děti	9
Prodavačka	Jako maminka/babička, líbí se jim to	11
Veterinář (péče o zvířata)	Mají rády zvířata	11
Kuchař(ka)	Jako maminka/babička	5,3
Řidič, traktorista	Jako tatínek, líbí se jim traktor, může jet, kam chce	17
Lékařka, malířka, rybář, zedník, kadeřnice	Jako rodič; rády češou ostatní; rády malují	11
Opravař	Jako otec	4
Baletka, modelka	Měly by krásné boty, dlouhé vlasy	4
Princezna, pirát, víla	Líbí se jim to, viděly to v televizi	5,3

4 DISKUSE

Z dotazníku pro děti o hračkách vyplynulo, že děti stále dávají přednost klasickým hračkám, pouze jedno dítě jmenovalo počítač a jedno počítačové hry. Toto je velice pozitivní zpráva, protože hračky dávají možnost rozvíjet dětskou fantazii, vymýšlení příběhů. Velká část dětí tráví svůj volný čas u televize, čemuž je v dnešní době téměř nemožné se vyhnout. Rodiče by měli tento čas u dětí v raném věku ovšem řídit a určit dětem pořady, které jsou pro ně vhodné a které mohou sledovat – v tom případě může být televize dobrým zdrojem informací pro děti. Pokud děti tráví u televize příliš mnoho času, má to několik dopadů na jejich psychickou i fyzickou stránku. V dnešní době se stává stále těžším udržet si osobní kontakt se společností. V době sociálních sítí lidé dávají přednost virtuálním vztahům před těmi skutečnými. Pokud bude dítě trávit velkou část volného času u televize (případně u počítače), nastane u něho desocializace, což pro ně může znamenat velké problémy v reálném životě, jestliže není schopno navázat kontakt se svými vrstevníky. Dalším negativním dopadem sledování televize je s tím související nedostatek pohybu a nadváha u dětí.

Rodiče by měli podporovat navazování vztahů mezi svými dětmi a jejich spolužáky, protože děti tak rozvíjí sociální dovednosti pro svůj budoucí život.

Více než polovina dětí se vyjádřila, že se svými rodiči neprobírá to, co dělaly v mateřské škole. Tato odpověď byla v rozporu s odpověďmi rodičů, kteří tvrdili všichni, že se svými dětmi o jejich dnu v mateřské škole mluví. Je důležité, aby se rodiče o své děti zajímali, protože tím dochází k zesílení pouta mezi rodičem a dítětem, dítě rodiči důvěřuje a naučí se s ním radit o svých problémech. Děti si také přály vykonávat činnosti, při kterých mohou být se svými rodiči. Hraní her, čtení před spaním, chození na společné procházky či ježdění na výlety, to vše utužuje vztahy mezi rodiči a dětmi, navíc při hraní společenských her dochází k rozvoji dětské inteligence a logického myšlení, čtení před spaním podporuje abstraktní myšlení a slovní zásobu dětí. Téměř 90 % dětí odpovědělo, že pomáhá rodičům při různých činnostech, i toto je vypovídá o oblibě společných činností dětí s rodiči, navíc se tak děti učí povinnostem.

Rodiče mají možnost přihlásit děti na různé kroužky a většina jich toho využívá. Kroužky umožňují rozvíjet dětské dovednosti, jejich talent. Je ovšem důležité kroužky vybírat pečlivě, volit ty, jež dítě baví a jsou pro ně koníčkem. Rodiče si musí uvědomit, v čem je jeho dítě talentované, na který kroužek bude chodit rádo a kde by se naopak trápilo. Setkáváme se bohužel i s rodiči, které dítě přihlásí na příliš velké množství

kroužků, které se pak pro ně stávají dalšími povinnostmi a chodí na ně s nechutí. Ze strany rodičů ovšem u některých kroužků nestačí dítě na kroužek přihlásit, je nutné, aby s dítětem doma naučené věci procvičovali a opakovali (cizí jazyk, hudební nástroj atd.). Každý pedagog velice rychle pozná, kterým dětem se doma rodiče věnují a nové poznatky s nimi opakují, u takových dětí je obvykle vidět velký pokrok, zatímco děti, které se činnosti věnují jen na kroužku za nimi zaostávají. Takový přístup rodičů narušuje i chod celého kroužku, protože děti, které jsou pozadu, brzdí ty, které již danou činnost zvládli. Je potom na učitelích, aby rodičům doporučili s dítětem více doma pracovat, ale konečné rozhodnutí je už věc rodiče, zda se tímto doporučením bude řídit.

V rámci rozhovorů jsem se dotazovala dětí na jejich přání, a to pro ně byla nejtěžší otázka. Děti měly možnost využít tři přání, ale hodně z nich ani tři možnosti nevyčerpalo, některé dokonce žádné přání neměly. Tyto odpovědi ukázaly, že dětem nechybí hračky ani jiné materiální zabezpečení. Na otázku týkající se trápení děti reagovaly rychle, více než polovina z nich uvedla, že se ničeho nebojí a nic je netrápí. Ostatní měly obavy ze tmy, strašidel, o sourozence, z trestů za neposlušnost a dalších věcí. Tuto otázku by měly učitelé v mateřských školách i rodiče dětem pokládat, protože např. jedno dítě odpovědělo, že má strach z kamaráda a tento problém jsme díky tomu společně s dítětem mohli řešit.

Děti se nejvíce těší na různé svátky, obvykle spojené s dárky. Je zvláštní, že děti neuměly vyslovit svá přání, ale na dárky se těší. Z toho by vyplývalo, že konkrétní věci jim nechybí, pouze mají rády pocit, když jsou obdarovány a mohou se ostatním dárky chlubit.

V otázce povolání se děti velice často inspiroují zaměstnáním svých rodičů a prarodičů a chtěly by pracovat jako oni. Rodiče si, až na jednu výjimku, ale pro své dítě stejné zaměstnání nepřejí. Tato otázka poukazuje na to, jak velkým vzorem rodiče pro své děti jsou a děti se jim snaží vyrovnat.

V rámci rozhovorů nebylo u žádného dítěte pozorováno, že by bylo ve svém životě nešťastné, že by mělo výrazné problémy doma, nebylo by zabezpečené. Tato situace se samozřejmě liší a v každé mateřské škole může být naprosto odlišná, pokud zde budou děti z chudých, sociálně slabých rodin.

5 ZÁVĚR

Na závěr práce lze konstatovat, že děti v okruhu, kde jsem prováděla výzkum (vesnická mateřská škola), jsou dobře materiálně zabezpečené a mají dostatek hraček. Rodiče si přejí, aby se jejich děti slušně chovaly.

Výběr kroužků nechává většina rodičů na zájmech svých dětí, jen ojediněle se stane, že dítě se kroužku odmítá účastnit a rodiče na jeho účasti na kroužku trvají. Jinak rodiče zpravidla po domluvě dítě odhlásí. Množství kroužků pro předškolní děti a zájem o ně vypovídá o snaze rodičů už od útlého věku děti připravovat na další vzdělávání.

Všichni rodiče dle svého tvrzení znají přání svých dětí a téměř všichni i jejich problémy. Z praxe učitelky v mateřské škole vím, že se většina rodičů ptá na činnosti a akce mateřské školy, na své dítě a jeho úspěchy, sledují jeho výtvary a porovnávají je s ostatními dětmi.

Nejoblíbenější činností dětí je podle výsledků dotazníku hra, dále pomoc rodičům a další činnosti konané s rodiči. Tyto zájmy dětí by se mohly nazvat i potřebou být nablízku rodičům a spolupracovat s nimi.

Další oblíbenou činností dětí je sledování televize, ta už je ale méně vítanou činností. Přibližně třetina rodičů sleduje televizi se svými dětmi, zbytek dětí se dívá na televizi sám nebo se svými sourozenci. Více než osmdesát procent rodičů tvrdí, že se svými dětmi diskutuje o tom, co viděly v televizi. Pro děti je tak přínosem, že se svými rodiči mohou o pořadech mluvit a ti jim zodpoví případné otázky. Výzkum potvrdil, že média jsou významnou součástí života dětí.

Přáním dětí jsou většinou různé hračky, objevilo se ale i zvláštní přání - být šťastný a zdravý – které je typické pro dospělého člověka.

Přání, zájmy a potřeby dětí se částečně změnily, vypovídá to o vývoji společnosti; odráží se zde zájem jak ze strany samotných dětí, tak i ze strany rodičů v oblastech televize, internetu, mobilních telefonů a také např. ve výuce cizích jazyků. Jinak jsou ale dětská přání v podstatě totožná, jako přání dětí dříve, přejí si hrát nejrůznější hry, dostávat hračky, trávit čas se svými kamarády a rodiči.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Fousková, D., Kučera, Z., Dialogy o rodině, Praha, Národní centrum podpory zdraví, 1994
2. Gavora, P., Výzkumné metody v pedagogice, Brno, Paido, 1996, ISBN 80-85931-15-X
3. Havlínová, M. a kol., Zdravá mateřská škola, Praha, Portál, 1995, ISBN 80-7178-048-0
4. Helus, Z., Dítě v osobnostním pojetí, 2 vyd. Praha, Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-628-5
5. Herman, M., Najděte si svého manžana, Olomouc, Hanex, 2008, ISBN 978-80-7409-023-3
6. Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., Kopřivová, T., Respektovat a být respektován, Kroměříž, Spirála, 2008, ISBN 978-80-904030-0-0
7. Koukolík, F., Drtilová, J., Vzpoura deprivantů, Praha, Galen, 2006, 2008, ISBN 978-80-7262-410-2
8. Kratochvíl, M., Jean Piaget filosof a psycholog, Praha, Triton, 2006, ISBN 80-7254-852-2, ISBN 80-7248-381-1
9. Kutálková, D., Logopedická prevence, Praha, Portál, 1999, ISBN 80-7178-361-7
10. Langmeier, J., Krejčířová, D., Vývojová psychologie, 2 vyd. Praha, Grada publishing, 2006, ISBN 80-247-1284-9
11. Maňák, J., a kol., Kapitoly z metodologie pedagogiky, Brno, Masarykova univerzita, 1994, ISBN 80-210-1031-2
12. Matějček, Z., Co děti nejvíc potřebují, Praha, Portál, 1994, ISBN 80-7178-006-5
13. Matějček, Z., Co, kdy a jak ve výchově dětí, Praha, Portál, 1999, ISBN 80-7178-320-X
14. Opravilová, E., Kropáčková, J., Studijní texty k předškolní pedagogice s úvodem do pedagogiky, Praha, UK, 2005
15. Prekopová, J., Schweizerová, K., Děti jsou hosté, kteří hledají cestu, Praha, Portál, 1993
16. Piaget, J., Inheiderová, B., Psychologie dítěte, Praha, SPN, 1970
17. Říčan, P., Agresivita a šikana mezi dětmi, Praha, Portál, 1995, ISBN 80-7178-049-9

18. Říčan, P., Cesta životem, Praha, Panorama, 1990, ISBN 80-7038-078-0
19. Říčan, P., Vágnerová, M., a spol., Dětská klinická psychologie, Praha, Avicenum, 1991, ISBN 80-201-0131-4
20. Svobodová, E., Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání, Praha, Nakladatelství Dr. Josef Raabe, 2007, ISBN: 80-86307-39-5
21. Vágnerová, M., Vývojová psychologie I., Praha, UK, 2005, ISBN 80-246-0956-8

7 PŘÍLOHY

Příloha I

Úvodní text k dotazníkům pro rodiče

Vážení rodiče,

jmenuji se Hana Švíková, jsem studentkou 3. ročníku Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity a obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následující ankety, která je součástí bakalářské práce na téma: „Předškolní dítě a jeho životní realita.“ Cílem práce je zaměřit se na potřeby a přání předškolních dětí a na to, co od svého dítěte očekávají rodiče.

Anketa je anonymní a informace budou použity pouze pro tuto bakalářskou práci.

Vybrané odpovědi prosím označte a anketu vhod'te do připravené obálky.

Děkuji Vám za spolupráci a ochotu vyplnit anketu.

Příloha II

Anketa pro rodiče (příklad dotazníku)

Anketa

Prosím, zaškrtněte svoji odpověď:

- 1) Povídáte si s dítětem o tom, co zažilo ve školce?
☒ ano ☐ ne
- 2) Hrajete s dítětem stolní hry?
☒ ano ☐ ne
- 3) Vyprávíte nebo čtete dítěti před spaním?
☐ ano ☒ ne
HALO
- 4) Přejete si, aby se vaše dítě chovalo slušně k druhým lidem?
☒ ano ☐ ne
- 5) Vedete dítě k tomu, aby mluvil vždy pravdu?
☒ ano ☐ ne
- 6) Přejete si, aby vaše dítě jedlo zdravou stravu a cvičilo?
☒ ano ☐ ne
- 7) Víte, jak dlouho sleduje vaše dítě denně televizi a jaké pořady?
☒ ano ☐ ne
- 8) Mluvíte s dítětem o tom, co vidělo v televizi?
☒ ano ☐ ne
- 9) Povídáte si s dítětem o jeho problémech a o tom, co ho trápí?
☒ ano ☐ ne
- 10) Znáte přání svého dítěte?
☒ ano ☐ ne
- 11) Přihlásíte dítě na kroužek (Aj, Nj, keramika), i když dítě nechce?
☐ ano ☒ ne
- 12) Přejete si, aby si vaše dítě v dospělosti vybralo stejné zaměstnání jako vy?
☐ ano ☒ ne

Příloha III

Dotazník pro děti (příklad dotazníku)

NELA

Dotazník

- 1) Jakou máš nejoblíbenější hračku? *kovč*
- 2) Co nejraději děláš? *maluji*
- 3) Chodíš s rodiči na procházky? *ano, na louku*
- 4) Díváš se na televizi? Sám nebo s někým? *ano, sama, s Tomáškem (bratr)*
- 5) Na co se díváš? *na pohádky*
- 6) Máš pokojík? *ano*
- 7) Vyprávíš rodičům o tom, cos dělal ve školce? *ano*
- 8) Hraješ s rodiči nějaké hry? *ano, na prstíky*
- 9) Čte ti večer maminka (tátínek) pohádku? *ano*
- 10) Pomáháš doma rodičům? *ano, vařit, dělat roličky*
- 11) Chodíš na nějaký kroužek? *ano - tancování, fletra*
- 12) Kdyby ti zlatá rybka chtěla splnit tři přání, co by sis přál? *není*
- 13) A jedno přání, které nejde koupit v obchodě? *abych byla šťastná a zdravá*
- 14) Trápí tě něco nebo je něco, čeho se bojíš? *že se bratru nemůžu přiblížit*
- 15) Na co se zrovna teď těšíš? *do školy*
- 16) Čím bys chtěl být? A proč? *opětivatelka povídek, mluvit ji rád*